

KÖZÖS ÚT

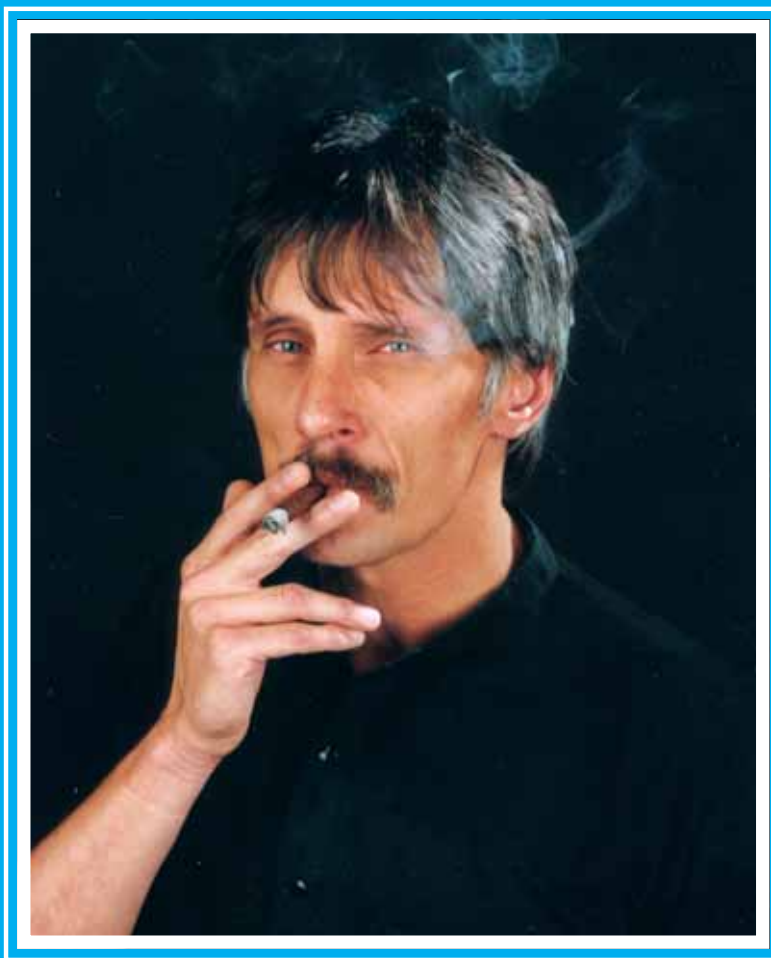
KETHANO DROM

2011.

ROMA MAGAZIN

XIX. évfolyam 1. szám

Alapító-főszerkesztő: Rostás-Farkas György

Csajka Gábor Cyprian
költő

„Ezt létezem az életem után,
s az: már egy másik Nem-maradni.”

KÖZÖS ÚT – KETHANO DROM

Szerkesztőbizottság

*Fialouszky Magdolna, Gergely Dezső, Raduly József, Rostás-Farkas György,
Ruva Farkas Pál, Szabóné dr. Kármán Judit, Pató Selam*

Főmunkatársak

Irodalom: *Dunai Mónika*; Képzőművészet: *Péli Ildikó*; Pedagógia: *Burai Pál József*;
Színház: *Hollai Kálmán*; Néprajz: *dr. Karsai Ervin*;
Szociálpolitika: *Ruva Farkas Pál*; Cigány (lovári) nyelv: *Medgyesi-Farkas István*;
Jogvédelem: *dr. Domokos Dániel*;
Művészeti konzultáns, zenerovat: *ifj. Suki András*;
Műfordítás: *Balogh Attila, ifj. Rostás-Farkas György*

Örökös és tiszteletbeli főmunkatárs

DR. RANNER GIZELLA

Főszerkesztő

ROSTÁS-FARKAS GYÖRGY

Főszerkesztő helyettes

FIALOVSKY MAGDOLNA

Szerkesztő

IFJ. ROSTÁS-FARKAS GYÖRGY

Tördelőszerkesztő

SZONDI BENCE

Szerkesztőségi titkár

KRISÁK ISTVÁN

Olvassószervező

PATÓ SELAM

A kiadásért felel

**A CIGÁNY TUDOMÁNYOS ÉS MŰVÉSZETI TÁRSASÁG
ELNÖKE**

Megjelent

**A MAGYARORSZÁGI NEMZETI ÉS ETNIKAI KISEBBSÉGEKÉRT KÖZALAPÍTVÁNY
ÉS BUDAPEST FŐVÁROS XVII. KERÜLET RÁKOSMENTE ÖNKORMÁNYZATA**
támogatásával.

Megrendelhető a szerkesztőség levélcímén:

1174 Budapest, Szilágyi Dezső u. 41.

Tel./fax: 256-9920 – Web: www.kethanodrom.hu – E-mail: cigany.tud@gmail.com

ISSN: 1216-8513

Készült: Datus Bt. Nyomda

Felelős vezető: Takács László

Tartalom

Rostás-Farkas György	Karácsonyi üdvözet	4
Pálinkás József	„Aki nem hordott tenyerén a sors” című konferencián	7
Prof. Csermely Péter	Közös kitörési pont	9
Bánffy György	A cigányok törvénye	14
	Bánffy György utolsó levele Rostás-Farkas Györgynek.	15
	Búcsú Bánffy Györgytől	16
Dr. Bencsik Gábor	A magyar cigány múzeumról	18
Duray Miklós	A magyar nemzet Napja	22
Halák László	A szeretet	26
Lakatos Klára	„Pipacsok szívveréseivel”	27
Bakay Péter	Evangélikus cigánymisszió	33
Udvari Katalin	Művészeti neveléssel a roma integrációért.	36
Nyíri Sándor	A cél ”siker és boldog ember nevelése”	40
Madách Imre	Shtarto rang (Az ember tragédiája – Egyiptomi szín)	43
Ravaszs József	A csallóközi romák	45
	„Menjete el minden néphez” (Beszélgetés Somos László kaposfői plébános- sal)	48
Báthory János	A cigányok szegénysége más	50
Jókai Anna	A plakátember	53
Hofher József SJ	Földnélküli parasztság, földönfutó cigányság	55
Gergely Dezső	Találkoztam boldog cigányokkal – Gondolatok Karácsonyra	57
	A sokszínűség szépsége	58
Pál Mária Antónia	A szegény embert még az ág is húzza.	59

Versek

Choli Daróczi József	Könyörgés új megváltásért	5
Tollas Tibor	Fekete karácsony	5
Leksa Manush	Télen; Zhimakiru	8
Rigó József	Füstösök.	12
Mezei András	Helyzetjelentés; A megvetett; Újsághír 1996. szept. 4.	13
Gyurkovics Tibor	Hosszú út zsoltára	16
Ratkó József	Zsoltár; Apám; Jutok majd; Hallgat a kút is; Ember, fa	17
Szolnoki Csanya Zsolt	Az idegen	19
	Fagyos király	
József Attila	Tél	23
József Attila	Ars poetica; Ars poetica; Fagy; Fák.	24
Szolnoki Csanya Zsolt	Fekete Sirály	28
Berzsenyi Dániel	A közelítő tél	35
Szent-Györgyi Albert	Psalmus Humanus	37
Ruva Farkas Pál	Kananár arspoetikája; Keresd a kulcsot; Mennyedék	39
Babits Mihály	Cigánydal / Romanyi gilyi	46
Tandari Éva	... s most itt állunk...	52
Ruva Farkas Pál	Angyali érintés; A zenben a zug; Didergő idő	54
Gyurkovics Tibor	Tiszták	56
Horváth Anita	Kisebbség	58
Dyordys Kantya	A régi élet; E vyaca purani.	58

Fényképek, illusztrációk

Brittich Erzsébet, Duka Andrea, Fekete Mónika, Ferkovics József, Lakatos Klára,

Jelen vagyunk jelenlétünkkel

Volt egyszer egy nép, egy nyelv és egy kultúra. Nagyon sokszor elmondtam, még többször leírtam, hogy úgy el fog tűnni a cigányok féltve őrzött kultúrája, mint az inka birodalom. A történelem majd említést tesz róla. Vajon hányan tudják, hogy kik voltak Egyiptom őslakosai? A kopt keresztényekről hányan tesznek említést? Máté evangéliuma ír a szent család Egyiptomba meneküléséről: „Egyiptomból hívtam az én fiamat”. Visszatérve mondandóm elejéhez, a cigány kultúra az egyetemes emberi kultúra szerves része. Napjainkban erről keveset hallani, pesties zsargonnal élve agyonhallgatnak. Azt is szokták mondani, hogy „nem hal meg az, akiről beszélnek”. Ha meghal a nyelv, kihal az őrzője. Mit ér a kultúra, ha cigány? És még mennyi minden van, amit a papír talán elbírna, de nekem nehezemre esik leírni...

De az mindenképpen ide kíváncsozok, hogy a CTMT XX. konferenciáján nagyon sok értékes előadás hangzott el. Mélyen megérintett a kaposfői plébános, Somos László előadása, melynek címe a következőképpen szól: „Menjete el minden néphez!” A több évszázados kérdés napjainkban megoldódni látszik. Amiről nem beszélnek, az nincs. Leértékelődik a kultúra. Azt hallottam, ezen a már általam említett konferencián, egy tudós hívó ember szájából, hogy egy jó keresztény nem lehet jó politikus. Ez egy

író ember fájdalma. Kíródnak belőlem e sorok. Kérem az én hűséges olvasóimat, ne lepődjenek meg azon, amit most hallanak –, én is csak hallottam: „Kíírja magát az ember a társadalomból.” – „Krisztusi fájdalom.” – „Kilátástalanság, éhséglázadás.” – „Komoly változások figyelhetők meg napjainkban.” – „Szárnyra kaptak a találgatások.” (...)

Az ember egész életét meghatározza a jelenlét. Jelen van jelenlétével. Azt is szokták mondani: –, lehet, hogy már csak a keleti bölcsek használják –, hogy „van, aki a világra van hatással, de van, akire a világ”. Ez lehet, hogy így lesz, ahogy eddig is volt emberemlékezet óta, a bölcsőtől a koporsóig és azon túl is. Korlátlan felelősséggel tartozom az enyéimnek és mindannyiunknak az arcommal. Napjainkban felgyorsultak az események. Egy marxista mondás idéződik emlékezetembe, mely szerint „a lét meghatározza a tudatot”. Most valami egészen más jutott eszembe, az anyagi és szellemi lét kapcsán. Mely szerint az egyik fájdalom, a másik kifinomult lehet. Hogy is van ez, a XXI. század hajnalán? Milyen kegyes volt hozzánk a sors, hogy bár elzarándokoltunk őshazánkból, Indiából, Magyarországon megtaláltuk új hazánkat.

Ám a tavaszról szeretnék írni!! Talán nem a halálos tavaszról. Igen, most még tél van –, de a tél után –, ez már csak így van –, hogy tavasz szokott

jönni! Remélem, idén is lesz –, nekem már a sokadik. És még hány lesz? Cigányokkal, vagy cigányok nélkül, – remélem, velük együtt! Krúdyék idejében, a nagy kávéházi estékről szép említést tesz egy legendárium. A kávéházakat templomokként említik. Hát igen –, nekem meg erről az jut eszembe, amit már sokszor le is írtam: hogy templomokat és iskolákat kell építeni. Ellentétben azokkal, akik ma mást állítanak. No de egy dal süvít a fülembe: Seres Rezső dala, mely annyi sok szerelmes fiatalembert érintett meg, hogy sokukat a halálba is kergette. A néprajztudomány híres mondásai között szerepel: „nászgyágból egy egész nép gyászgyágot építettet”. Nász és gyász: a nagy átalakulások beláthatatlan színhelyei. Ahogyan a télről szól egy mondás, mi szerint Szibériában a hótakaró alatt zajlik le a természet nagy átváltozása télből nyárba, ami egy pillanat alatt válik láthatóvá a hirtelen olvadásban villámgyorsan előbukkanó zöld tájon. Igen, úgy, ahogy a természet is mindig újjászületik, úgy szül minket is újjá a tavasz, úgy újul meg számunkra a világ, és vele együtt emberiségünk is.

... s most itt állunk...

...Mert éhezünk és fáztunk,
és nem volt többé álmunk,
– Jó se, és gonosz se –
mi a valóságot lekösse.

És reszketett a lábunk
ha emberek közt álltunk,
kik undorodva nézték
szegényes, – vad világunk.

És befelé fordult a lelkünk,
és már egymás felé sem mentünk,
és már egymáson is rúgtunk unva,
ha az éhségtől összeestünk.

És ha kinyújtottuk a kezünk
hogy csak pár fillért is kérjünk;
– sokszor volt, hogy beleköptek
még többször, hogy arcul ütöttek...

S ha kicsordultak a könnyek,
gonoszul pofánkba röhögtek,
és utánunk rúgtak durván,
mint bármely kóbor ebnek...

– S most itt állunk bénán, szürkén,
és hajunk csapzott és deres,
és fogatlan szájunkból kifordul
az emberségünk árán szerzett
– utolsó kanál leves...

KÖZÖS ÚT

Numero I.

Uraim,
ez mind Magyarország itt:
van export cigány,
suvenir tetű,
műemlékké álcázott putri,
anyám is itt él, ezernyi cigánnyal,
s dadognak valami ázsiai nyelven,
gőzölög itt a szegénység is,
szaglik tuberkolózis, vesebaj,
a válykok szétporladnak,
mint a férfiak tenyere,
mint anyám kenyere
a Táltos Fiú néha
visszavágtat a Sárgaházból,
paripája szép, mint az erős gebe.
Anyám is itt él, ezernyi cigánnyal,
az illetékesek még nem küldték el
a szociális segélyt,
de Ők élnek,
s dadognak valami ázsiai nyelven,
ügyetlen zsenik segítenek nekik.
Nem menekülhetek,
anyám is itt él,
megtörte páncélját az idő,
púpos lett.

Dudits Andor rajza

RÁCZ ALADÁR

A kármennyit is írtak róla, mégis nyilván kevesen tudják, hogy milyen nagy művészünk van nekünk itt, hogy itt él közöttünk a világ egyik legnagyobb és legkülönösebb szólistája: a világhírű és mégis elhagyatott magányban élő Rác Aladár cimbalomművész. Buda egyik csodálatos völgyhajlatában lakik, messzi künn a hegyek közt, művészetéhez méltó elhagyatottságban. Azért aposztrofáltuk ezzel a szóval e magányt, mert azt gondoltuk róla, hogy szükségszerű, mert csak így válhatik zenévé minden, ami csak körülötte tenyészik, nemcsak ő maga, hanem még a falak is. Ezen a kis tanyán semmi egyéb nincs, csakis művészet, vagyishát az ő különös, nagy művészete, amelynél sajátosabbat alig is láttunk eddig.

Meg kell itt vallanunk, azok közé tartozunk, akik cigányzenét és annak legfőbb ékességét, a cimbalmot sohase szerettük. Durva korcsnak éreztük a hangszerek között. Cifrázkodásra való, hol dohos hangú, hol rikoltó valaminek éreztük. És ami a legcsodálatosabb ebben, Rác Aladár is annak érezte. És épp ezért határozta el, hogy a világ legangyalibb hangszerét fejleszti belőle és önmagából. Kettős munka volt ez: néki, a cigányzenekarok cimbalmosá-

ból előbb önmagából kellett a világ egyik legnemesebb érzésű muzsikusat kifejleszteni, s azután hangszeréből az angyalhangok instrumentumát. Hogy ez mekkora munka lehetett, el nem képzelheti az ember, akár mennyit hallgatja is erről szóló önnön életét igazoló elbeszéléseit. Cimbalmos volt, de nem szerette hangszerét, át akart térni a zongorára, de egyszer Stravinsky, mikor véletlenül tanúja lett zongorajátékának, így szólt hozzá: „Nem megy, uram, ez nem jó zongorajáték, önnek meg kell maradni a cimbalma mellett.” Mit volt mit tennie? Mindenek előtt cimbalmát kellett átalakítani olyanná, hogy szerethesse. S hogy ma szereti-e? Elképzelhető-e vajon, hogy valaki, aki ilyen csodás hangszert hozott létre egymaga, s aki így tud játszani rajta, azt ne szeresse?

S méghozzá tragikus is ez a szeretet, s annál megrázóbb és szebb. Mert különösségében és nagyságában méltó társai, Segovia és Landowska létező hangszereken játszanak, gitáron és csembalón, s ez utóbbi nem is általánosan használt hangszer ma már, mégis mindenkor előállítható, viszont Rác Aladár hangszerét senki sem tudja utánacsínálni, ő tehát nyilván egyetlen virága marad ennek a csodának – se előd-

je, se utódja; ez a zene egyetlen egyszer elhangzott, és úgy látszik, sajnos nem fog elhangzani soha többé.

S ő mindezt tudja is, mindezt vállalta, mikor rálépett erre a különös útra, mikor elhatározta, hogy az égiek hangszerét hozza létre a duhajok e hangszeréből. Segoviát hallgatta valahol külföldön, s akkor azt mondta magának: „Gyönyörű volt, de csak neki szabad, s nekem nem?” S akkor fogott hozzá, hogy megvalósítsa azt a csodát, amely ma ő.

Valaha vitézkötéses, vörös frakkban mulattatta mint cimbalmos a párizsi mulatóhelyek különösségkedvelő közönségét divatos utcai zenével. Ma a zene legáhíthatosabb mesterei keresik fel avégből, hogy a zene régi klasszikusainak legegyszerűbb és legbensőségesebb interpretációját hallgassák. Mert, mintha gyermekek énekelnének, halcan, bánatosan, olyan a játéka, de nem is akármiféle gyerekek, hanem, olyanok talán, akiknek édesanyja maga a zene volt.

A legegyszerűbb és legbensősebb zenék barátja, s ezért is szeretjük őt annyira, mert bár nagyszerű virtuóz, de virtuozitása mindenkor rejtőzködő. Ismételjük el: mikor őt hallgatja az ember, az az érzése támad, hogy ezt akár egy édes gyermek is eljátszhatná ugyanígy. Lullyt és Couperint jól játszani annyit tesz, mint túlvilági csendet varázsolni a hangzatok közé. Pablo Casalsra emlékeztet ebben – tőle az különbözteti meg, hogy pillanatnyi ihletének több teret ad. Nála a pillanat ihletének a

boldogságát is érezzük – ha őt hallgatjuk, sokszor az az érzésünk, hogy a mű ott keletkezik a fülünk hallatára. Művészetének intimitása páratlannak mondható, nincs olyan zongoristája a világnak, aki e tekintetben versenyre kelhetne vele, már hangszerének, a zongorának mechanikus konstrukciója, tehát a húroknak közvetettebb megszólaltatása miatt sem. Az énekesek lehetnének versenytársai talán, de csakis akkor, ha az éneklésnek elementáris boldogságát érezve énekelné-

nek nagyszerűen. S ez nyilván a legtöbb, amit egy hangszerről és mesteréről elmondani lehet.

Meghatottan írunk róla, mert oly emberről beszélünk, aki egész életét áldozta művészetének, akinek egész lelke és minden idege telítve van vele. Hogy tehát egyike ő legnemesebbjeinknek, erről meg vagyunk győződve, s épp ezt akarjuk e pár szóval kifejezni.

(Idén ünnepeljük
Rácz Aladár születésének
125. évfordulóját.)

Sinka István

Fekete domb

*Hej, magános fekete domb,
vallathatom, semmit se mond.
Nem tudom, hogy mi a neve,
befödi a fák levele.*

*Fekete domb. Ó-temetőt
ringat, mi a csendjibe nőtt.
S a csendben, hol indák kúsznak,
régiparasztok alusznak.*

*Szép halottak. Inuk szakadt,
szolgáltak Werbőczy alatt.
Kínjuk belé folyt a földbe,
s szívük a temető-ölbe.*

*Ha egyszer feltámadnának,
mint a vizek áradnának,
át a roppant Duna-tájon,
hogy az egész földnek fájjon?*

*Áradnának, mint új élet,
vasszekerek dörögnének.
S temetőből forradalom
törne ki a domboldalon.*

*De csak hallgat, hallgat a domb,
hisz csak az én lelkem bolyong.
Nagy volt Werbőczy ostora
s egy holt se ébred fel soha.*

*Csendes nagy domb, nincsen neve,
út se vezet arrafele.
Isten dombja, fekete domb,
belepi az őszi falomb.*

Szónyi István: Behavazott falu (Téli táj, Zebegény télen), 1928

A lumako Platniko

A világ bölcse – Erdélyi cigány népmese (Részlet)

Jekhar as pes so nici na phjendjas pes. Jekhar as pes jek corri phuri romnji. Pe lakro termjibé p epe lakre temji – (!)nas la numa meg raklji. E raklji kisi sukar nas kaj po vunton kham se kikhjan de pe late dje mundron the dje sukar nastji te dikhjan. Destul as,k'e cvorri dzulji, lakri de, dz' abia dzivelas p'eg djes po kover dzalaz andor gáv, maj katélas, maj dzalaz le krtjenca, maj phirélas akaj okój kaj te astjuk te serzinél peske kicóm kaj t' astik te las akaj okój kaj te astjuk te serzinél peske kicóm kaj t' astik te dzviél p'eg djes po kovér. Lakri raklji, hás li séoctó borséngri. Fr kisi khandinji has,k' andro khér na kerlas khajci, o gunjó zi De kisi khandinji has,k' andro khér na kerlas khajci, o gunjó zi gonde, lakre vási chudiné tele mesélji, lakró pátos opré 'sarde andro

khér, váj dje lakro djés(?) Kana dzalaz peski kherál lakrti de, avenas láte o chavé, somsedbok, dj' andro gáv, khellas ppes lenca cumidélas pes lenca, ég bari kúrva has lakri raklji.

Nums jékhar lakri dekehr ável, bari silajli, pacimén, kesén? Nici lámpa nas labardji, sár ustjuiljás kidé rakhljas.

– O Déla muri kedveson cini che! Só kerdjan, kaj tu sás-to djes na suladján ari Andro khér, na thodján o vási, na kerdjén khájci, na lachardján khájci? Apa tú, muri gujli che, sár gindinés ke dzivát' ámen an kede lúme? No xuné pen othé the diné pen vón, hé lakri de atkozindja la:

– Dél o svbunton Dél mur kedveson raklji le bengéskrit' avés an kede retji dake tu ná gindinés ke kámpel te kerés te tu váreso an kado kehér!

Akor kidé as e trába ke kana atkozindjá la lakri dfé, o átkos la dátkro te xunjá pes. Na, telindjá, na, mulindjá, kana ás ko desudúj retji, tá avilja o beng the la rakljá liginjá la. Káj liginjá la, andr' ek baro ves, ándro somnakuno ves, an ek baro kesikla. NO destól le lakri de runjás, se busulindjá pes pala late:

– Káj avela muri raklji?

Pharó pelja la phurjác pèrse ke vój chudinjá la, chudinjá pesro múj, ari dinja kode dúma, he té andre tejesitíséljas ka iljá o béng the ligijnjá la. Kidé, an kedve vréme, zóren busulindjá pes pala le raklji, he sé runjás, sé gindinlas, Telindjá jek chón, telindjá dúj, dikhjá k'eben avél, khátjindár n'ajarel khajci pala late, oben liginjá la, lá raklja.

(Nagy Olga gyűjtése nyomán)

Apám

Apámtól félttem. (Anyám szeretett.)
Nehéz erről beszélni, rengeteg
fájdalom lökné s fogja a szavam.
Sokat szenvedett ő is biztosan.
Magányos lélek; öccse, bátyjai
mind pap, tanító, nyomdász, s néneji,
apja, nagypapja... Ő meg kimaradt
a negyedikből a latin miatt,
s kovácsnak ment; s malomhoz; azután
a vasutra fűtőnek. És korán
megnősült. És nem találta helyét
a világban... A sok keserűség,
ami benne volt, megkeserített
bennünket is... Több mint négy évtized
kellett hozzá, hogy végre, szív szerint,
békét kössünk egymással, újra, mind.
Ma már dér lepi mindkettőnk fejét.
Ez hozott össze, a Rettenetes Év.

A nyugodt csoda

Tudom, semmi, de semmi közöttök hozzám,
butuska tücsök a fű között,
mégis jólesik azt képzelni, hogy
mikor, így este, ablakot nyitok,
nekem üzentek, sok hű kis barát,
lelkendezve, hogy csak szép a világ –
és hogy amiként szobámba a rét
vigasznak lengeti be fűszerét,
a hömpölygő, meleg szénaszagot
s benne az ezer szikra csillagot
s a parázs holdat, ti is úgy külditek,
olyan lélekkel, köszöntésetek,
úgy építitek, hangokból, puha
zenéből, ide, az ágyam köré,
az izgatott nap romjai fölé,
azt, ami örömiünk volt valaha,
közös örömiünk: a nyugodt csodát,
a zengő, boldog, nyári éjszakát.

KÖZÖS ÚT

Муро дад

Kathar muro dad daros. (Muro da kamos.)
Pharaj pa kado te vorbij, bari phar
xhutyilel palpale mure vorbi.
But pharipe res las vojzhanav.
Korkóri sas, leske phrala sa rashaja,
sityari sas leske phelya, lesko dad, lesko
phuro dad... Vov pa le avri ashilas
andaj shkola, haj sastrari kerdyilas;
palakodi ando assav; palakodi, jag kerlas.
Haj romnya las. Chi rakhelas pesko than
andej luma... E but kerkimata,
So ande leste sas, vi amen kerkardas...
Majbut sar shtarvardesh bersh trubusajlas,
te avas lashe karing jekhavreste.
Aba surrajiam solduj zhene.
Kado andas amen, Kethane.

A pachako mucipe

Zhanva, khanchi, khanchi naj tume karing
ma diloro grila mashkar le char,
inke mishtoj te gindijma me,
kana ratyi fejastra putrav,
mange cipin but lashe phrala,
lashe jilesa, ke shukeri eluma, –
sar e mal ande muro kher
avel te anel muri voja,
e las he khasenge sunga
haj andre bute cherhajenca
e zharone shonitos vi tume bishalen,
lashe dyosa des denles,
kade kerenles ande glasoste, kolya
gilyasa kathe, pasha muro pato,
pasha muro khamoro opre,
kado, soske loshasas varikana,
amari voja: pachako mucipe,
le shukare, milyake ratya!

A tévészenvedély rabsága

Nagyon nehéz a tévé társadalmi hatását tárgyilagosan felbecsülni. Kétségtelenül van pozitív hatása is: lehetővé teszi, hogy a néző olyan eseményeket éljen át és olyan tapasztalatokban részesüljön, amelyekről máskülönben – idő, lehetőségek, pénz, vagy egészség híján – elesnék. Ám ezzel az embert fizikailag ellustítja, intellektuálisan felszínessé teszi, érzelmileg pedig eltompítja, hisz hozzászoktat a pusztítás látványához. Pszichikailag összezavarja, mert a mesterkéeltség és a képzelet birodalmába vezeti be, erkölcsileg pedig eltájolhatja.

Lássuk, hogyan is néz ki ez a valóságban!

Először is a Tv az embert fizikailag ellustítja. Azért, mert otthonközpontú szórakozást kínál, amelyhez csupán egy gombot kell megnyomnia. A Tv-től függő emberek sokkal kellemetlenebbül mennek el otthonról, és sokkal bosszúsabbak mint mások, ha megzavarják őket. A Tv elvon a közösségi lét személyes átélésétől és bezárja az embert azok közé a gondolatok közé, amellyel táplálja őket.

Másodsor, a Tv intellektuálisan is tompává teszi az embert. Sok ember a kemény napi munka után pontosan azért rogy le a Tv elé, mert szóra-

kozni akar és nem azért, hogy részvételre serkentsék, legkevésbé pedig azért, hogy gondolkozzék. Egyre többen válnak a tévészenvedély rabjává. A keresztény ember nem nyugodhat bele semmi olyan dologba, ami tompítja a kritikai érzékét.

Harmadszor a TV az embert érzelmileg eltompítja. Részben ennek a fordítottja is igaz. Kezdetben megvolt a tévének az az előnye, hogy vizuálisan az otthonunkba hozott és a lelkedünkbe helyezett olyan eseményeket, amelyekkel különben soha nem találkoztunk volna. A háborúk szörnyűségei, a terrorista támadások, az éhség és a szegénység miatti nélkülözés, a földrengések és a hurrikánok pusztítása, a menekültek helyzete; ezek a dolgok olyan

kényszerítő erővel vonták magukra figyelmünket, mint még soha azelőtt. Többé senki sem hunyhatja be a szemét előttük. Ám ezt mégis megteesszük és ez tulajdonképpen érthető. A fájdalomnak és a tragédiának ugyanis van egy határa, amelyet érzelmileg már nem vagyunk képesek elviselni. Egy idő után, ha a ránk nehezedő teher túl súlyossá válik odamegyünk a tévéhez és csatornát váltunk, vagy kikapcsoljuk a készüléket. Előfordulhat az is, hogy folytatjuk ugyan a tévé nézését, de már együttérzés nélkül, mert ott belül kikapcsoltuk érzéseinket. Jártassá válunk az érzelmi önvédelemben. Ettől kezdve a hatások nem váltatnak már ki belőlünk érzelmeket, mert azok lassanként kihálnak.

Negyedszer a TV pszichikailag összezavarja az embert, mert a mesterkéeltség és a képzelet birodalmába vezeti be őt. A legtöbb műsor nem a való életből vesz példát, ráadásul egy mesterséges közegben születik, egy stúdióban. Ám a stúdióon kívül felvett műsorokból is sokszor hiányzik a hitelesség, vagy mert azokat a felvétel után átszerkesztették (pl. a híreket és a dokumentumfilmeket), vagy mert még a helyszíni közvetítéskor is csak egy másik ember tapasztalatán, személyiségén keresztül, vagyis közvetve ve-

szünk részt az eseményekben. Igaz, nyomon követhetjük a tévében a futballmeccset, és hallhatjuk a nézők ordítását – esetleg a kommentátoréval együtt –, de arra már nincs mód, hogy a képernyőn látott tornádó viharát is érezzük, vagy a bemutatott nyomortanya bűzét szagoljuk. Nem is beszélve azokról a műsorokról, ahol érdekes, megdöbbentő, blaszfémikus történetekkel, eseményekkel kívánják a műsorok készítői nézőiket a képernyő elé csábítani.

Ötödször, a TV erkölcsileg eltájolhat. Nem arra célzok, hogy a nézők önkéntelenül utánozni kezdik a képernyőn látott szexuális vagy erőszakos viselkedésmódot. Bár ez is a rizikófaktorok közé tartozik. A Tv erkölcsileg elbizonytalanító hatása, amelyre én utalok, sokkal szövevényesebb és ravaszabb, mint a közvetlen ráhatás. Ha erkölcsi értékítéletünk nem éles és éber, mindnyájunkkal megtörténhet, hogy módosul a „normálisról” alkotott vélemé-

nyünk. Abban a meggyőződésben, hogy – mindenki azt teszi –, és hogy manapság senki sem hisz igazán Istenben, vagy az abszolút igazságban és jószágban, ellenállásunk lanyhul és értékítéletünk alig észrevehetően megváltozik. Kezdjük elfogadni a fizikai erőszakot (ha megtámadnak), a szexuális szabadságot és a túlzott költenekézést (ha erre csábítanak, pl. a reklámokban), amelyek meghatározó normái a nyugati társadalomnak a XX. század végén. Becsapnak bennünket.

A népesség legsebezhetőbb tagjai természetesen a gyermekek. S egyben ők a legnagyobb tévébolondok. Nagy-Britanniában a gyermekek kétharmada naponta 3-6 órát nézi a tévét (21-35 órát hetente). Az Egyesült Államokban az óvodás korú gyermekek alkotják a legnagyobb tévénező táborát, hetente átlagosan legalább 30,4 órát töltenek a képernyő előtt. Tizenhét éves korára az átlagos amerikai gyerek 15 ezer óra

tévénezést könyvelhet el, ami majdnem két teljes évnek felel meg. Marie Winn megrázó könyvben – *The Plug-In Drug* (A bekapcsolható kábítószer) tárta fel a TV amerikai gyermekekre gyakorolt hatását. Azt állítja, hogy a gyermek károsodása nem annyira a televíziós program tartalmának tulajdonítható, hanem magának a ténynek, hogy tévét néz. A Tv elvonja a tanulástól és a szabad levegőn való játéktól. Gátolja a gyermek beszédkészségének, képzelőerejének, felfogásának, tanulási képességeinek, kapcsolatteremtésének és önállósodásának fejlődését. Fokozza passzivitását és csökkenti alkotóképességét. Szétzilálja a természetes családi életet. Ami pedig a legrosszabb ún. „tévé transzot vált ki”. Ez nemcsak, hogy elhomályosítja a kitartó nézőben a reális és az irreális dolgok közötti különbséget, hanem ezáltal el is tompítja érzéköket a valós események iránt.

Csajka Gábor Cyprian

Azután

Mártának

*Mikor a szép, tiszta,
megszántott földeket nézem,
mindjárt beléjük képzelem magam.
Hány hónap, hány hét, ami hátravan.
Mint kés az élet, még szeretem,
hogy vagyok, de nincs szavam.
Te sem tudhatod, mennyire így*

*van ez, így, pontosan.
Mint késnek az éle – ahogyan
csak egyetlen valami szeretheti
'egymást' –, elég vagyok:
éppen annyi, épp ugyanannyi.
Ezt létezem az életem után,
s az: már egy másik Nem-maradni.*

KÖZÖS ÚT

GERGELY DEZSŐ ROVATA

Hogyan tovább?

Roma Magazinunk mostani lelki rovatának vezérgondolatát Radnóti Miklós költőnkől veszem. 1944 február 29-én fogyó életének utolsó szakaszában írta le ezeket a sorokat:

„Éld e rossz világot és mindig tudd, hogy mit kell tenned érte, hogy más legyen.” /Nem bírta hát./

Ő mindig tudta. Az erőltetett menetben már csak a Hold kerekességében bízott, egészen addig, amíg az abdai tömegsír szélén a tarkólövés ki nem oltotta földi reményének utolsó sugarát.

„Éld e rossz világot...”

Lapunk főszerkesztője minden megnyilvánulásában ismétli: „Ma nem jó cigánynak lenni.” És visszasírja Újkígyóson megélt fiatalságát, amikor jó volt. Családjában, iskolájában, környezetében.

És később isi Amikor a 60-as, 70-es években társaival létrehozták a polgárjogot nyert cigány kultúrát, Nyugaton a Cigányok Világszövetségét.

„Éld e rossz világot...”

Ma a cigányok – tömegükben – rossz világot élnek. Im már több mint húsz éve.

Annak ellenére, hogy demokrácia van, szabadon választanak és választhatóak. Szabad a nyelvük. Sok gádzsó és gádzsi is szerez lovári nyelvvizsgát. Nagyon sok roma zenei és táncegyüttes működik. Költők, írók, festők, szobrászok, politikusok mesteremberek, vállalkozók. Kifejezhetik népük állapotát könyvben, újságban, rádióban, televízióban.

„Éld e rossz világot...”

Élik. Mert 637 roma nyomortelep tartanak számon. Ezek a helyeken rossz és még rosszabb helyzetben lévőket.

Nincs munka és kilátás sem nagyon. Éheznek gyerekek, betegek, öregek. A felnőtt még csak-csak segít magán valahogy. De „Lopnánk, csakhogy nincs már mit” – hallom egy javakorabelitől.

„Tanuljatok!” – hallják a főhívást. És sokan járnak iskolába, ott talán ebédet is kapnak. Mert korgó gyomorral nehéz figyelni írásra, olvasásra, számolásra.

És ha tanultak, iskolát szereztek? Ezzel együtt munka is jár? Kérdezzétek meg a nagy erőfeszítéssel érettségivel, felsőfokú végzettséggel rendelkező cigány fiatalokat!

„Éld e rossz világot...”

Élik. Több nemzedékre kiterjedően.

A munkanélküliség kellő jövedelem nélkül, a fölöslegesség érzésével nem erősíti a jellemet. Az agresszivitást mindenképpen növeli.

Riasztó hírek érkeznek észak-kelet Magyarországról, Hajdú, Borsod, Zemplén és Szabolcs megyéből, de máshonnan is.

Romák – éhségükben – elvesznek a paraszttól tyúkot, malacot, terményt, a paraszt kapát, kaszát, vasvillát ragad, villanyáramot vezet be kertjébe.

Gyilkosságok mindkét részről.

Hol vannak már a békés egymás mellett élés időszakai?

„Mindig tudd, hogy mit kell tenned érte.”

Nem mindig tudjuk.

„Vegyük el a gyerekeket a családoktól, neveljük őket bentlakásos iskolákban.” Mária Terézia projektje ez, ő még

parasztokhoz adta volna a kis lurkókat. Ám ők visszaszöktek apjukhoz, anyjukhoz, testvéreikhez.

És vajon ezeket az intézményeket ki építi föl? Fönntartásukat ki finanszírozza? Lesz e ezekbe elegendő jó nevelő? És azután mi lesz a kikerülő növendékekből?

És hallom a Parlamentből: „Korlátozzuk a születésüket!”

„Akadályozzuk meg a túlszaporodásukat!” – záporoznak egyre barbárabb, pogányabb, veszedelmesebb ötletek.

Szerencsére a válasz ezekre megérkezik: „Nincs fölösleges élet.” Végre egy evangéliumi és keleti eredetű mondat. Hála Istennek, ez is terjed.

És csak a Katolikus Egyháznak 70-nél több cigánymissziós kezdeményezése működik már hazánkban.

Csak a munkahelyek, a növekedés! Ez lenne a magyar csoda.

Fizikai és szellemi szerszámokat a kezekbe!

Ez volt emberré válásunk útja mindig.

S.O.S.! Mentsetek meg lelkeinket! Pontosabban: testünket, lelkünket!

„Hogy más legyen”. A költő követelése ez.

A tét nem kicsi: Magyarország csak volt, vagy lesz is?

Köszöntéssel
Gergely Dezső

Szepesi József

Rokonaim

*Rokonaim, az elesettek
kereszthez senkit nem szegeztek,
s profán bűneikért, ha voltak,
Krisztus nevében meglakoltak.*

*Rokonaim, az elesettek
húzzák mindig a rövidebbet,
múlt-marta vérük alig szárad,
már tipor rajtuk az új század.*

*Rokonaim, az elesettek
hogy higgyenek a Hiszekegynek,
az Egy Istennek s Egy Hazának,
ha másságukra nincs bocsánat?*

Vesho-Farkas Zoltán

Éhség

*Az éhség nyitotta fel szemem,
életem első éhezése.
Mardosó keserűség...
Kétségbeesett kiáltások gyomrom
tartományából,
vágyakozás az ízek után...
Reménytelenség
karjában ringat a gyengeség...*

Testvéretek vagyok!

Az egész Svetits-héten talán Rostás-Farkas György előadását vártam a leginkább.

Legelőször akkor dobbant meg a szívem, mikor elhangzott osztályfőnököm szájából az a bizonyos bűvos szó: író. Ekkorra már lelkesedésem lángja szépen terebélyesedett, gondolataim szerteszét futottak. Számomra ugyanis nincs érdekesebb lélek az íróembemél. Az a személy, aki gondolatait, érzéseit gyönyörű szavakba foglalva adja át, úgy hogy az olvasóknak maradandó ajándékot nyújt, szerintem az a legnagyobb művész. Minden novella, mese, regény, vers születése egy nagy, nagy csoda. Az ember teremt, gondolatokkal, szavakkal külön kis világot, életet lehel a papírra. S minden könyv kiadása, egy történet gyerrnekből való felnőtté válása, ahol mar a műnek egyedül kell megállnia a helyét a világban, az író féltő, óvó szeretetét elhagyva. Ezért gondolom varázslóknak az írókat.

Ezek után érthetően nagy elvárásokkal ültem le osztálytársaim, iskolatársaim körében meghallgatni Rostás-Farkas Györgyöt. Azt vártam, hogy cigány íróként eloszlassa kéte-

lyeimet, félelmeimet, a lelke mélyén bujkáló ellenszenvet, amely a romaságot övezte. De ugyanakkor tudtam, hogy nem tehet semmit, ha nem vagyok fogékony arra, amit hallok.

S ha nem motoszkálnak szavai tovább bennem, nem indítanak el valamerre, ért valamit az egész? Ha nem késztet gondolkodásra vajon elérte célját? Ezek fényében igyekeztem új, tiszta szívvel meghallgatni őt.

Amikor először megpillantottam megdöbbsentem. Barna bőrű, villogó fekete szemű, nagybajuszú embert vártam. Olyat, amelyet már kicsi korában elképzelt az ember a tréfás népmesék alapján. Ehhez az

előadó világos bőrű, őszes, idős ember volt. A hangja kicsit remegett, bizonytalanul szólt. Hol van a tűz, az erő, amely majd megváltoztatja bennem a cigányokról alkotott képet? – kérdeztem magamban. De amikor elkezdett beszélni az író, akkor eloszlott minden kéte-

telyem. Nem kellett ide elsöprő beszéd, amely megremegteti az ablakokat, sem a lélek gyökereit vágkáló mélyreható ékesszólás. Csupán annyi történt, hogy ez az ember őszintén, szívéből beszélt hozzánk, örült annak, hogy velünk volt, és elmondhatta gondolatait nekünk. Mindezek hatására én is örülni kezdtem, és örültem, hogy hallhatom őt. Nem cseréltem volna senki emberfiával akkor. Ahogy beszélt és beszélt már nem tudtam nem odafigyelni rá. Hallgattam szavait, azt hogy milyen büszke a származására, pedig a legmélyebb mélységekből küzdötte ide fel magát, s hogy mindezek ellenére nincs benne ellenszenv irántunk, büszkén vallja magát magyarnak és romának egyaránt. Hallgattam azt, ahogy a cigányságról és a cigányokról beszélt, az örökvidám, napfényesen ragyogó

népről, a folyton vándorló ott-honkeresőkről, akik sok száz évvel ezelőtt hazájuknak érezték Magyarországot, és itt maradtak velünk. Olyan szeretettel és büszkeséggel mondta mindent, hogy a székemhez fagytam, és csak egyre tudtam gondolni: Lám, két jól kitaposott ösvény volt előtte. A cigányság és a magyarság útjai. S ő nem félt figyelmen kívül hagyni azt, hogy ez a két út nem feltétlenül fut egymás mellett. Nem, ő inkább összeszedte a bátorságát, és hosszú munka árán vágott egy új ösvényt a másik kettő között. Ezen indult el, és arra biztatott minket, hogy ne féljünk az ő csapásán haladni. Próbáljuk megérteni a cigányokat, ne lökjük el őket magunktól, nem kellesz!- kiáltással.

Én akkor annyira, de annyira elhittem ezt Rostás-Farkas Györgynek... Boldog voltam, mert úgy éreztem sikerült befogadnom és megértenem szavait. De ugyanakkor lelkem mélyén ott maradt egy kicsinyke görcs, belém ivódott félsz. Szemben állt bennem az, a mit halottam, és amit tapasztaltam. A sötét tekintetű cigányemberek, akik baljósan haladnak el házunk előtt, a kiabálások, amiket átbulizott nyári éjszák után hallok. A sok szegény roma iránt érzett szánalom, akik kénytelenek házról házra kéregetve járni, csakhogy le-

gyen a gyereküknek ruha téli-re. A cigány fiatalok, akikbe azt táplálja bele az élet, hogy a nyomorból nincs menekvés, nincs értelme tanulni, dolgozni, mert nincs jövő. Akikbe belenevelődik az erőszak, és a düh mások iránt. Sajnos egy átlagember ezt tapasztalja, nem azokat, amiket az író elmondott. Ezért is örültem annyira, hogy meghallgathattam azt az előadást. Bennem mar nem ez, vagy nem csak ez a kép él. Persze, hogy végleg kitörődjön az emberekből a rosszindulat a cigányok iránt, össze kéne fogni velük együtt egy élhetőbb élet kialakulásáért. Azért, hogy a cigányok meg tudjanak élni a maguk erejéből, munkalehetőségük legyen, tanulhassanak, dolgozhassanak. Ne kelljen a segínytől függeniük, s ne vigye őket a szegénység lopásra, betörésre. Persze ezt nehéz elképzelni, most, mikor egy diplomás magyarnak sincsen munkája, de talán, valamikor eljön ez az idő is.

S attól a perctől fogva, mikor Rostás-Farkas György testvéreivé fogadott bennünket, nekünk is feladatunk lett immár egy új szemszögből nézni a cigányságra. Nem úgy kell tekinteni rájuk, mint betolakodókra vagy ellenségekre, hanem mint azokra a szegény emberekre, akiknek szükségük van a segítségünkre. Meg kell hallanunk a kiáltást: Testvéretek vagyok!

Rostás-Farkas Tímea

Apámhoz

*ingoványon át
vezet út
amelyen el kell indulnom
ácsolj nékem
reményhidat apám*

*óh gondolat
adj szárnyat hitemnek
mert a túlparton vár népem
hogy fölneveljék
álmaikat
e sivatag-szegény vidéken
ahol a szellemet
csak ritkán öntözi
az öntudat*

Megváltás

*Félek hogy egy napon
elmetszi álmom
ütőerét a félelem
s elvérzik öntudatom*

*Kihullik a kezemből
a cselekvő erő
akkor a TEREMTŐ
FIA lejön a keresztről*

*s egy érintéssel
meggyógyítja sebeimet*

Emberek legyünk!

Nem vagyok felháborodva a tudatlanságon, viszont nem értek egyet bizonyos dolgok kijelentésével. Főképp nem, mikor egy emberke jövőjéről a tanulás az iskola művi megutáltatásáról van szó. Minden ember, EMBER. Akkor is, ha nem értik meg és nem rakható egy zsákba a tömeggel, a kívülágnak minduntalan megfelelni akaró, fertőző, elnyomó, önbecsülést kiirtó elméletekkel. A gyereket meg lehet, meg kell menteni!

... A gyermek a lámpa alatti asztalnál ült. Szerénységem szerint azért lett odahelyezve az asztal ,mert a gyermeknek világhosszra van szüksége a feladatai elvégzéséhez. Ott foglalkoztak vele a szülei.

A lakásukba léptem és mint ahogy azt illik, kezet nyújtottam a gyermeknek is és bemutatkoztam. Meglepődött ezen gesztusomon, bizonyára nem gyakran történik vele az ilyesmi. Ő annak rendje-módja szerint bemutatkozott. Gyönyörű fekete szemeit jó ideig nem vette le rólam. Míg szülei velem beszélgettek, néha a mellette ülő anyja ölébe borult és megölelte őt. Figyeltem ide-oda, persze nem feltűnően. Többször elhangzott: ne izgágáskodj, ülj rendesen, a tanító már megbüntettetett volna...

Engem arra kértek, próbáljak hozzászólni neutrális emberként (sem a környéket, sem az érintetteket nem ismerve) , mi lehet a gond a gyermekkel. A gyermeket kezelhetetlennek nyilvánították egy bizonyos intézményben. Persze ez csak egy mondat az elhangzott diagnosztizálásból. A lehető megoldások felsorakoztatásából pedig a szellemi fogyatékosok iskolájába való áthelyezés ajánlata rázott meg leginkább.

Kértem a szülőket, hagyják hogy legalább most saját magát adja. Talán kiderül valami, bár egy alkalom valójában nem sokat mond. Bevallom, pszichológus nem vagyok. Láthatóan unatkozott a kis emberke, mialatt a szülők pár mondattal megközelítették a gondjukat. Kihúztam a táskámból néhány darabokra szeletelt, összeállításra váró képet, formát, síkidomot, kockát. A beszélgetés folytatódott. A gyermek kimondottan élvezte a feladatokat. Miután elkészült, várta, hogy észrevegyem.

Megdicsértem és következtek a további kérdések, egyéb megoldásra váró játékos feladatok, játékok. Fantasztikus, mondtam én, úgy a gyorsaságára mint az eredményeire. Közben még mindig beszélgettünk. Ő elvult a megoldásra váró fel-

adatokkal, sőt még többet is szeretett volna. Egyszer sem rohant el, nem állt fel, nem ellenkezett. Igaz a lába izgett-mozgott, az eredményeinek örült, talán megtapsolta volna magát. Szemeiben az érdeklődés és a szeretet fénye csillant, néha újra megölelte anyját, anyja meg vissza.

A gyermekkel folytatott beszélgetéséből kiderült, ő csak azokat a verseket-dalokat tudja, amelyeket otthon tanult. Ez meg, hogy lehet? Motoszkált a fejemben. Jó eszű gyerekek véltém, és egyetlen intézményben tanult verset, dalt sem tud? Mire ő, nagy bizalommal mondanani kezdte.

– Kiküldenek engem onnan az osztályból a folyosóra. „Ő” (értelmezte ezt oktatójára) olyat csinál velem, hogy berakja a táskámba minden dolgomat és másik szobába (tanterembe) visz, oda, ahova ő megy.

– Te mit csinálsz ott? –, tettem fel a kérdést.

– Háát megmutatom –, hozta elő a füzetét. – Ezeket kell itten egész nap írnom.

– Ugye szépen ír a gyerek?

– Hangzott el a szülők kérdése.

– Szépen. Valóban szépen. Megmondanád, hogy mit írtál ide? – fordultam a kicsi felé.

– Hát, aztat én nem tudom. Aztat „Ő” nem mondta meg nekem. Odaír valamit pirossal a

csíkra, aztán olyanokat kell csinálnom.

– Hogy hívják ezt a betűt, ezt a számot? – mutattam pár sorra.

– Aztat, úgy tudom 1,2,3...

– Igen, ezt jól tudod. Ezeket megneveznéd itt? – mutattam a betűkre.

– Apa mondta, hogy az a „D” az meg a „M”.

– Meséld el, mit szeretsz az iskolában?

– Az engem nem érdekel! Mindig valahova megyünk „vele”. Aztán megint szkírlnom (írnom) kell. Aztán megint megyünk és ott is írni muszáj.

– Dalt, verset, mesét nem tanultok?

– Nem tudom. ÉN rossz vagyok! Nem lehetek ott, ahol a többi.

Megnyíltak a szülők: A tanító, meg egy másik is, aki valami más tantárgyat tanít, meg az igazgató is azt mondják, lefekszik a padra, a szőnyegre. Nem tud viselkedni! Ugrándozik a padban, mást akar csinálni. Meg még azt is mondták, hogy köpköd. Kérdeztem a gyereket, ott a tanító előtt. Köpködtél? Hol láttad ezt? Senkitől, soha nem láthattad! Otthon sem csinálsz ilyet. A gyerek csak bólintott, hogy igen. Itthon meg azt mondta, nem ő volt. Nem köpköd. Ráfognak mindent. Ő rossz!

– Vannak barátaid az iskolában?

– OOOOTTTT? Nincsenek. A szomszédban vannak.

– Kit szeretsz ott? Valakit, csak kedvelsz?

– Mikor szeressem? Amikor ott vagyok, a sarokba kell állnom. Aztán a folyosón. Amikor meg ő (a tanítóra gondolta) ki-megy onnan, akkor már nekem is vele kell mennem. Utálok.

JA...még a kutyámat szeretem. Még a madarakat.

– De még mekkorákat hempereg a fűben a kutyával! Örök-ké kint lenne az udvaron! Biciklizik is. – Tették hozzá a szülők...

– Meséld már el nekem, igazán felfekszel a padra?

– Igen. Mindig kiabálnak, én befogom a fülem, fáradt vagyok belőlük. A földre meg nem fekhetek, „Ő” nem engedi...

Elmondom a véleményemet. Nem szeretnék ellenkezni senkivel. Azt elmondhatom, hogy a gyermek nem szellemi fogyatékos, nem is beteg. Ez a gyermek más mint az átlag, más mint ott a tömeg. Kérjenek pedo-pszichiátriai kivizsgálást.

– Volt ott valaki, kivizgálták. Azt mondták, írjuk alá a papírost.

– Mi volt a papíron?

– Azt mi nem tudjuk, és nem értjük amit mondtak.

– Aláírták?

– Nem, nem értjük.

– Kérjék egy neutrális pedo-pszichiáter kivizsgálását, magánszemélyként.

Előítéleteim voltak. Az előítéletekkel harcolunk és most nekem voltak előítéleteim! Volt már eset, hogy az előítélet mentett meg valakit. Valaminek elejét veheti, persze, ha észrevesszük, odafigyelünk rá, foglalkozunk vele. Nem hall-

gathattam el. Kimondottan dühített az egész. A megoldás lényege valahol a látszat mögött lesz.

Egyszer hallottam egy embertől: Ne nyúljanak a szekrényhez! Nem szabad elmozdítani a helyéről! Mire egy másik azt mondta: Ezt a bűnöző is így tudja, ezért fog éppen mögötte megbújni!

Utólag megtudtam: A gyermek autistának lett nyilvánítva. Tudomásom szerint az autizmusnak is vannak válfajai...

Még mindig kételkedem. A papír sok mindent elvisel. Halott, nem tud visszabeszélni.

A gyermek még kicsi, nem tudja kifejezni szükségleteit. Ellenben rendesen kommunikál. Ért. Fejlődne, ha nem útatnák meg vele az iskolát, nem büntetnék az „írással” a közösségből való állandó kiemeléssel. Mélyebbre kéne őt süllyeszteni? Számára nem működik, amit követelnek tőle.

Emberek legyünk! Ne engedjük, hogy egy emberke is elveszen, csak mert nem illik, egy már meglevő elnyűtt „sablonba”! Hozzanak létre egy másat, egy újat, rugalmasabbat! Dűnnyögtem magamban.

Mi lett a végkifejlet? A mi emberkénknek, semmi köze az autizmushoz. Másik iskolába került.

A kis hajtás, gyökereit szépen erősítgeti. Néha még meglocsolatom, hogy szélesebb körben terjeszkedjen, hogy a megrágott sebei gyorsabban gyógyuljanak. A gyökérrágó kártevőktől immár védve vagyok.

O kashtari haj le pajeski biuzhi –

Jekh kashtari andre peradas pesko tover ande valya. Tele beshlas pasha e valya, haj ande peski briga rovelas. Le pajeski biuzhi ashundas o roviye, haj sunusardas le kashtares. Opre andas anda valya jekh somnakuno tover, haj pushlas les:

– Kadoj tyiro tover?

– Naj, na muroj! – phendas o kashtari.

Pe kadi opre andas jekh rupuno tover le pajeski biuzhi.

– Chi kado na muroj! – phendas o kashtari.

Pe kadi opre andas le pajeski biuzhi o chacho.

– Kado aba muro tover si! – phendas o kashtari.

Le pajeski biuzhi leske das sole trin tovera, ke chacho manush sas. Khere o kashtari sikadas le tovera peske vortakonge, haj vorbisardas sar phirdas. Pe kadi o jekh gindisardas pes, vi voj kade kerel. Tele gelastar kaj e valya, haj andre shudas ando paji pesko tover, tele beshlas kaj e valya, haj vi voj rovelas.

Le pajenski biuzhi avilas le somnakune toveresa, haj kodi pushlas:

– Tyiroj kado tover?

– Muroj, muroj! – cipisardas losshasa o manush.

De e pajeski biuzhi chi das les o somnakuno tover, inke chi lesko tover chi das palpale, ke o manush xoxadas.

A favágó és a vízitündér

Egy favágó beleejtette a fejszékét a folyóba. Leült a partra, és bánatában sírva fakadt. A vízitündér meghallotta a sírást, és megsajnálta a favágót. Felhozott a folyóból egy aranyfejszét, és megkérdezte:

– Ez a te fejszéd?

– Nem, nem az enyém! – válaszolt a favágó.

A vízitündér erre egy ezüstfejszékét hozott fel.

– Ez sem az enyém! – ismételte a favágó.

Erre a vízitündér felhozta az igazit.

– Ez már az én fejszém! – szólt a favágó.

A vízitündér neki ajándékozta a három fejszékét, mert őszinte volt. Odahaza a favágó megmutatta a barátainak a fejszékét és elmesélte, hogyan járt. Erre az egyik elhatározta, hogy ugyanúgy cselekszik.

Lement a folyóhoz, szántsándékkal beleejtette a fejszékét a vízbe, leült a parton, és ő is sírt. A vízitündér megjelent az aranyfejszékével, s ezt kérdezte:

– Tiéd ez a fejsze?

– Az enyém, az enyém! – kiáltotta örömmel a favágó.

A vízitündér azonban nem adta oda az aranyfejszékét, sőt még a sajátját sem kapta vissza, mert hazudott.

(Tolsztoj meséje nyomán / lovári fordítás:)

Dr. Karsai Ervin

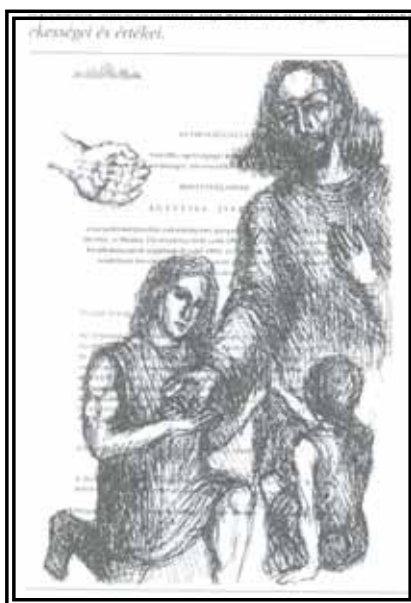
Chartiki buti

Darekana pre Slovensko jekhfeder odborņikos sas pre chartiko buři Rom. Gadžo koda na džanelas te kerel, kajsi buři, sar Rom. Bo le Romes sa talentos pre chartiko buři.

Peršo džahas te labarel an-gara. Džahas andro veš – le dadesk sas povolimen, bo sas chartas – džahas te labarel an-gara. Čhingerlas pes o kašt pre kajse klocki, sthovlas pes, o dad podlabarlas len, avka sar len ta-savlas; na delas len te domuk-hel kola kašta, kaj calkom te zlabol, ča kavka dži jepaš. Jov len sar zaciņdarlas, kaj calkom te na zlabon. Sa imar kistno sas, anahas khere.

Amen o čhavore leske ana-has trasta. Darekana na sas khatar te lel o trasta, sas čuno trasta, ta džalas o dad o Čhindo, jov les delas. Na hjaba, vaš koda kerlas leske o dad buři. Darekana amen dikhlam le gadženge pre dvora ajse cik-ne trastora, te na kemplahas leske, ilam len. O dad lelas cikne trastora, thovlas jekhetane,svrasarlas, palik kerlas koda baro petalos. Jakhpha-

reder sas te svrasarel trast abo apsin. O dad lelas čik, kola čikaha zakerlas o trast abo apsin; odi čik, likerlas tařipan, o

trast pes leske na rozperlas. O trast pes okisličinel, te achol pro vzduhos, rozdžal pes, te bi pekelaš fest pr'oda trastla sviraha, ta bi pes rozdžalas pre savi sera, na l'ikerlas bi jekhetane. Ta jov lelas, la čikaha zakarda, a oda trast roztařolas. Mušinlas polokes te marel; a koda sas jekhpaheder chartiko buřatar. Sas amen vihņa, na elektricko sar akana – ale sas piřot, a oda čhavoro phurdelas o piřot, savo kerlas le dadeha. Leperav, hoj man furtle phra-

leha naravas, či jov phurdela abo me. Pre sera sa le dadis odi chartiko aproha thodi, u amen ciknovarastar sikhluvahas te kerel la sviraha, le silaviha, te phurdel piřot, savoro.

No pa'lis, sar o dad kerlas ola petala, ta i daj džalas le petalenca pal o gava; le petalaenca, le karfenca, le chanl'enca – bikenla len. Anla but maro, aro, žiros. Amen o čhavore užarahas pre koda gadžikano maro, bo duminahas, že oda feder. O gadže denas bo na džanenas ajsi chartiko buři te kerel sar Rom. O Roma sikhade le gadžen odi buři. O gadže kamenas te sikhlol, kaj pen kole Romestar na muřinen te mangel. Avlas o goro sig to-sara: „Janku uřti!” uřtavlas le dades. „Kampel mange petalos te kerel.” A sar o dad kerlas, ta o gadžo diknelas, sar jov kerel. Jakhvar dikhenas, masovar dikhenas the dosikhlonas tiž chartiko buři. O dad peske lelas tiž terhe rakles te sikhlol. Ale hjaba, pre odi chartiko buři ča o Rom sas jekh.

Praha, 1970

Örökség a jövőnek

Amikor a kulturális sokszínűségről még szó sem esett, már akkor sem tudtam eldönteni, hogy Európa a kulturális sokszínűség, vagy az együtt élő különbözőségek a jellemzők.

A másságok (a természetes szerteágazások) miatt vagyunk-e különbözők vagy a helyenkénti mozaik-szerűség miatt sokszínűek? A foltvarrás (patchwork), akár össze nem illő szövet darabokból sokszínű, izgalmas felületet hozhat létre, ugyanakkor a hímzett, kézimunkával díszített kelmék mindegyike egyedi, különbözik a másiktól, ezért jelenségszerű. Amikor a rét virágba borul, sokszínű, a kultúrnövények veteményei pedig különböznek egymástól. A rétet a szél esetlegessége műveli, a kultúrnövényeket az emberi tudatosság neveli. Európa – szerintem – ez utóbbinak a példája.

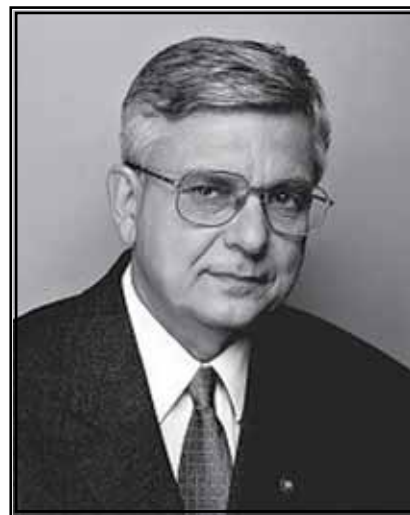
Ennek az emberi tudatosságnak azonban áldozatul esett a valamikori rurális, vagy rusztikus társadalom rendezett sokszínűsége (mozaikszerű különbözősége). Ha nem is az egész, de nagy része. Ezt nem tudjuk helyreállítani. De ami létezik, ami megmaradt, azt esélyünk van megóvni, sőt fejleszteni.

A sokszínűség vagy különbözőség értéként való értelmezésére idézzük Szent (I)

István, Árpád-házi magyar király mintegy ezer, a mai naphoz számítva 997 évvel ezelőtt megfogalmazott, fiához intézett intelmeinek (Libellus de institutione morum) ide illő részét: „... Mert a vendégek, minthogy különféle tájakról és országokból jönnek, ennek megfelelően különféle nyelveket, különféle ismereteket és fegyveres erőt hoznak magukkal, s mindezek díszére válnak az országoknak, emelik az udvar tekintélyét, és elriasztják a külföldiek pökhendiségét. Mert az egy nyelvű és egy szokás szerint élő királyság gyenge és törékeny...”

Ez az idézet, egy középkori magyar királytól, arról tanúskodik, hogy már ezer évvel ezelőtt, az elődeink is szembeesültek a sokszínűség és a rendezettkülönbözőségkérdésével. Mi a különbség a két állapot között? A sokszínűség adottság, a rendezettkülönbözőség pedig helyzet, vagy állapot. Az adottság természetes módon keletkezik, mondhatnánk: megterem; a helyzet többnyire emberi tevékenység következménye. A XX. és a XXI. század Európájában a sokszínűség emberileg szervezett különbözőség. De ez így volt korábban is.

Egy példáért ismét vissza kell nyúlnunk a magyar középkorba.

A Magyar Királyság területe, éppen az előbb idézett Intelmek szellemében a XII. század végétől vendéglakosokat hívtak letelepülni. Ezek főleg valamelyik német nyelvterületről származó beköltözöttek, „vendégek” (hospesek) voltak. Mivel a helyi lakosságtól eltérő kultúrájú legnagyobb letelepedés a Magyar Királyság területén először Erdélyben valósult meg, ezért 1224-ben II. András magyar király kiadta az „Andreanum” néven ismert bulláját a Terra Saxonum, azaz a Szászöld különleges jogállását biztosítandó. Ez volt az akkori Európa első olyan királyi rendelete, mai nyelvhasználatban sarkalatos, azaz alkotmányerejű törvénye, ami a különbözőség védelmére adatott ki. Mondhatnánk úgy is: ez volt Európa első autonómia törvénye. Mint ahogy Európa első környezetvédelmi rendelete Angliában született a széntüzelés betiltásáról a királyi rezidencia körletében. De milyen különbség?! A Magyar Királyságban a XIII. század elején

egy kisebbség számára hoztak védelmi törvényt.

A kulturális sokszínűség védelmének és megőrzésének szempontjából ez az 1224-ben kiadott magyar királyi bulla azért történelmi jelentőségű, mert egyértelművé teszi, hogy a különbözőséget törvénnyel kell védeni. A logikus következménye ennek az, hogy a sokszínűséget pedig hagyni kell szabadon létezni, akár burjánzani.

Eszerint érthetőbbé válik a különbözőség és a sokszínűség közötti választóvonal is. Mert a különbözőség a kulturális másásra utal, a sokszínűség pedig az ezen belül jelentkező (néprajzi) tarkaságra. Mind a kettő védendő – az egyik közigazgatási jogszabályokkal is, a másik főleg a civil társadalom eszközeivel és kormányzati jóakarattal. De ha a kulturális, nyelvi vagy a történelmileg kialakult különbözőség, másság nem kap védelmet, akkor a néprajzi tarkaság, sokszínűség, a kulturális diverzitás csupán népművészeti ünnepek színvonalára csúsznak le, múzeumi jelenséggé válik.

Ma Európában, de világviszonylatban is a kulturális sokszínűség megőzéséről, megmentéséről beszélünk. Nem eléggé tudatosítjuk, hogy éppen az egyes európai kultúrákhoz tartozó népek, hatalmi eszközöknek a birtokában pusztították el a hódítások, sőt a népvándorlás korától számítva a kulturálisan sokszínű világunk jelentős részét. Nem csak az amerikai vagy az afrikai kon-

tinensen, hanem itt Európában is.

Nem beszélünk arról, hogy a sokszínűség megővése jegyében érvényesülő, nemzetek önrendelkezési jogának az eszközével mit pusztítottunk el, mennyivel lett szegényebb, szürkébb és új feszültségekkel teli az eredendően sokszínű világunk.

Nem csupán azt kell tudatosítanunk, hogy mi a különbség a sokszínűség és a különbözőség között, de azt is, hogy amit meg akarunk őrizni, meg akarunk menteni a jövő számára, hogyan őrizzük meg, hogyan mentsük meg.

Ebben a vonatkozásban a Kárpát-medence, – mint történelmileg és kulturálisan kialakult nagy régió – kínálkozik a megoldások keresésére, tervezésére. A térség a XX. század elejéig egy multietnikus állam területét alkotta. Értelemszerűen és természetszerűen az államon belül egymással érintkező etnikumok között szoros kapcsolat alakult ki. Az első világháború után azonban a régió új államhatárokkal lett felosztva, emiatt egymással ellentétes államhatalmi, nemzeti-hatalmi érdekek jelentek meg. Már kilencven éve, ebben a nagy régióban, nemzethatalmi küzdelmek zajlanak, aminek nem csak a kultúra, a civilizáció, a gazdaság látja kárát, hanem az ember és a hozzá kapcsolódó csoportos különbözőség, sokszínűség és ennek a megőrizhetősége. Ugyanis az új államhatárok nem az etnikumok

közötti érintkezési vonalak földrajzi vetülete szerint lettek meghúzva, hanem az etnikumokat, elsősorban a magyart, a kialakított államhatárokkal politikailag szétszabdalták

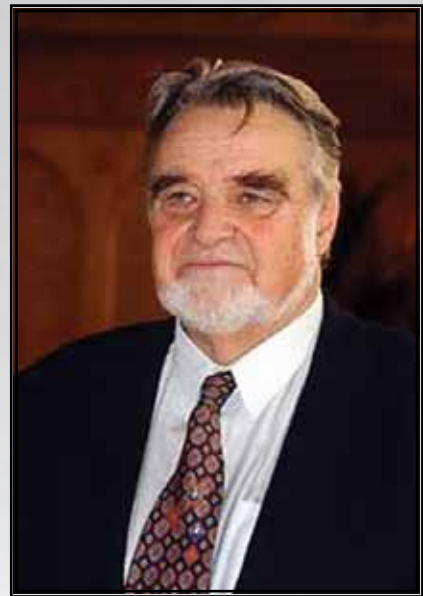
Az etnikumok közötti kapcsolat lehetősége ennek ellenére nem változott, csupán a kialakult ellentétek, feszültségek és időnkénti egymás elleni erőszak miatt rosszul működik. Pedig történelmileg és földrajzilag is együttélésre ítéltettek ezek az etnikumok a Kárpát-medencében. A magyar etnikumnak azok a részei, amelyek a szomszédos etnikum többsége által lakott államhoz kerültek, halmazelméleti példával élve, két halmaz metszési zónájában találhatók. Ez a helyzet eszményi alapot teremt a két szomszédos etnikum társnemzeti kapcsolatrendszerének a kialakítására, az egy időben és helyileg létező különbözőségek és sokszínűség védelme érdekében. A kérdésnek a szerkezeti, intézményi és közigazgatási vonatkozásait kell végig gondolni.

Ne legyünk szemérmesek, mondjuk ki: a kulturális sokszínűséget csak akkor tudjuk megővni a jövő nemzedékei számára, ha tudjuk biztosítani a különbözőség fennmaradásához szükséges szerkezeti, és területileg is működő közigazgatási elemeit.

Duray Miklós előadása a <Heritage for the Future> konferencián hangzott el, a Magyar Országgyűlés felsőházi termében, 2010. november 25-én.

80 éves lenne Gyurkovics Tibor

Munkássága kiemelkedő a nemzet számára. Egy egész ország ismeri, szereti, igényli. Hiányolja: ezért alakult egy team, amely képviselné a teljes 2011-es évben az Ő szellemiségét. Özvegye levélben fordult Dr. Réthelyi Miklós Miniszter úrhoz, hogy a minisztérium is vegye szárnyai alá elképzeléseit, s felkérésére az emlékév mellé álltak eszmei és anyagi támogatással. Az emlékév részét képezik könyveinek és műfordításainak kiadásai, kiállítás rendezése, DVD-sorozat megjelentetése, iskolák, színházak, könyvtárak bekapcsolódása a programsorozatba.

Szerzetes

*Én a nők miatt nem jutottam el Istenhez
Mindig nőket láttam magam előtt,
tökéleteseket, kétségbeejtőket,
nagyhajúakat, kerítés mellett mentek,
irodában ültek, térdükön harisnya látszott,
kolostorban nőket láttam a keresztre
fölfeszítve,
iszonyú szép madonnákat a folyosókon,
nem bírtam elfelejteni őket, a forró leves
tükrében arcukat láttam,
rózsaszag orromba lökte növényi vajjas
illatukat,
vonaton nem tudtam figyelni az elhaladó
tüzeket, a tájat,
mert nők ültek velem szemben álmatagon,
betegek fölé hajoltam arcuk ijesztő
tragédiáját kisimítani összerándult
vonásaikból
s nők rúzs-szaga ütött orromba,
kiszolgálólányoké, akik egy nyakkendőt
magyaráznak,
nem öleltem én már magamhoz senkit, mert
hozzámnyomódtak
idegen, puha negatívok,
mint tánc közben a test émelvítő körvonalai,
elfelejtettem az asztali imát, mert
konyhalányok kilúgozott kezére*

*néztem, repedezett körmükre,
senkit se szerettem, csak őket.
Várt rám az Isten. önmagam tökéletessége,
absztrakciója minden szeretetnek,
kocsnában, dughelyen, vadszagú erdőben,
kisvárosok harangtornyában,
és én csak mentem valaki után, a kapuban
álltam reggelig, hogy élete
fölismerhetetlen titkában arcrabukjam
a kövezeten.*

Por-űers

*Kicsiny vagyok – megsemmisíthetsz.
Úgyis tudom – megsemmisítesz.
Akkora vagyok, mint a por,
amit a lovas eltipor.
Állok, örökké veled szemben,
kit magamnál jobban szerettem,
csak porszem vagyok hozzád képest,
por beszél a por istenéhez.
Ahogy a nyom beszél a lóhoz:
lépj rám, tiporj el, ne gondolkozz,
azt akarom, mikor e tájon
elpusztítasz, neked is fájjon.*

Tiszták

(részlet)

*Köszönöm, Istenem, egyetlen,
hogy olyan emberekre leltem
az életemben, akiket
mai napig is szeretek.
Kik bennem nőttek, mint a fákat
növesztik a termékeny ágak,
mint a testőrök körülálltak
s a legutolsó vérkörön
is velem voltak, köszönöm.*

*Köszönöm fényük, tisztaságuk,
hogy bennem keresték a másuk,
villogtak bennem azon a
tükörvilágon, éjszaka.
És amikor elsötétedtem,
ők kivilágítottak engem
s belülről ragyogtak helyettem
s a legutolsó vérkörön
is velem voltak, köszönöm.*

*S mikor eljött a nagy ítélet,
a „dies irae”, az egész
odaadták, ama harag
napján az egész arcukat.
Hogy őket is lásd, ne csak engem,
a szépségüket nálam szebben
ebben a halálküzdelemben,
mikor vallattak, úgy szerettek,
hogy helyettem is ők feleltek.*

Menny és pokol

*Szelíden mentem tönkre
szelíden törtem-zúztam
a Jézusból örökre
Jézushoz voltam útban
dühöngve és recsege*

*éltem egy alagútban
és végül elterültem
egy titkos infarktusból
Indultam Rákosfalván
mint városi fiúcska
a szelíd bokrok alján
sohase voltam durva
inkább az esti fényben
mélázó bávatag csak
ha láttak a sötétben
inkább kenyeret adtak
Hamar az égre törtem
mint nagy terű madárka
az röpül ilyen bőszen
örülten aki árva
mert mindig árva voltam
az irodalmi pályán
de tudtam a magosban
az örök élet vár rám
Addig csak csapkolódtam
két szárnyam kimeresztve
félíg-meddig földobva
félíg-meddig leesve
majd a Szentlélekisten
galambalakban rám szállt
megdicsőített engem
nem érzek ma se hálát
Lettem vadóci Jézus
aszkéta-hedonista
ki mint a narancs vérdús
de saját levét issza
kiúzi a kufárok
hadát a templomokból
de azután az árok
mélyén lányukkal tombel
Félig szent félig bűnös
felébe-harmadába
kerültem be a hűvös
igazság udvarába
ott agyonverték engem
az irodalmi pályán
de magában a mennyben
az örök élet vár rám.*

„Találkozunk a paradicsomban”

Különleges könyv jelent meg tavaly decemberben. Arturo Mari, hat pápa fotója közzétette II. János Pál pápáról szóló emlékeit, fotói kíséretében. Az első lengyel kiadás után immár magyarul is olvasható kötet a Heti Válasz Kiadó gondozásában és a Missio Christi Alapítvány közreműködésével látott napvilágot, Találkozunk a paradicsomban címmel. Arturo Mari fiúi szeretettel szól a pápa mindennapjairól, felvillantja szokásait, találkozásait államfőkkel, szegényekkel vagy épp leprásokkal. Megtapasztalhatjuk csodatévő hatalmát, lelki- és akaraterejét, majd a betegségével vívott heroikus küzdelmét, földi „találkozásait”, elmélkedéseit Krisztussal.

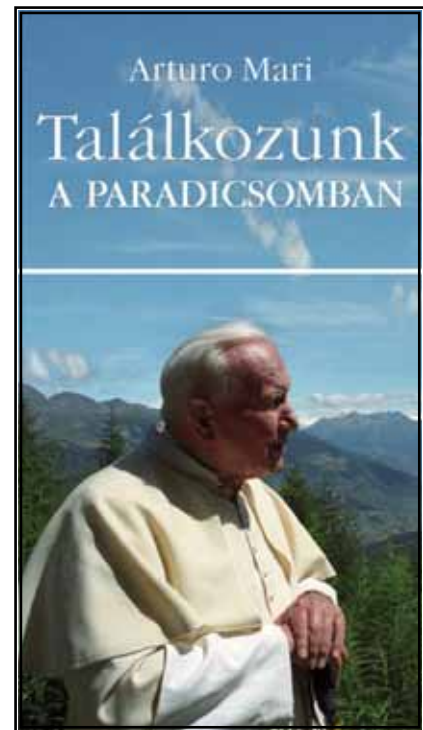
Arturo Marit szinte fiaként szerette és „viselte el” naponta maga mellett a pápa. A könyv budapesti bemutatóján találkozhattunk a pápa fotósával. Megható egyszerűséggel, ezáltal hitelesen idézte fel pályája kezdetét és legmegkapóbb emlékeit II. János Pál pápáról. Ugyanilyen ihlettel és szeretettel emlékezik a kötetben a szentatyáról.

Előszavában Erdő Péter bíboros így fogalmaz: „Arturo Marinak megadatott, hogy II. János Pálhoz való közelsége révén emlékezete a fényképezőgép lencséjéhez hasonlóan fogadhassa magába a pápa sze-

mélyes kisugárzásának legapróbb részleteit is.”

A Találkozunk a paradicsomban lírai képeket és emlékeket idéz fel a pápáról, sok személyes történeten át. Kiváló kérdezőjének, Jaroslaw Mikolajewskinek a kérdései nyomán a fotós egyik emléket fűzi a másikba, az olvasó pedig halad vele előre, egyre mélyebbre, illetve magasságokba repül, államfőkkel találkozik, majd leprások között találja magát. Teréz anya arca is felvillan, ahogy a pápával együtt imádkoznak a világ szegényeiért. Majd bepillanthatunk a pápa dolgozószobájába, imakápolnájába, s végezetül – csodás „utazásunk” végén – térdet hajthatunk II. János Pál pápa halálos ágya előtt. A könyv – a milliók által szeretett pápa életútjáról szóló lírai írás – letehetetlen.

Megtudhatjuk például: az 1981. május 13-i merénylet után csakis csoda menthette meg őt. „A golyó – mondta Crucitti professzor Arturo Mari elé tartva a röntgenfelvételt – egy bizonyos ponton irányt váltott, mintha egy acéldarabba ütközött volna. Ez egyszerűen felfoghatatlan, hiszen testének ezen pontja kizárólag lágy részekből áll, még egy csont sincsen a golyó közelében. Hogy ez mind hogyan történt, azt csak a legszentebb Szűzanya tudja” – nyilatkozta a pápa orvosa.

Arturo Mari emlékei révén megtudhatjuk, a lengyel pápa hogyan gyógyított halálos betegeket, hogyan adott erőt egy váratlanul hozzá látogató huszonnyolc éves tolókcosis haladklónak, aki halála előtt látni akarta a pápát. „A Szentatya húsz percen keresztül térdepelt imádkozva, és a fiú kezét fogta. Azután felállt, megölelte és megáldotta őt, majd fehér köntösét kigombolva levette láncát, és a fiú nyakába akasztotta. Ezután újra megsimogatta és megcsókolta. Távozásukkor a fiatalember kézen fogta a pápát, és így búcsúzott: »Szentatyám, igazán hálás vagyok. Életem leggyönyörűbb napja volt. Csak egyet mondhatok: köszönöm. Találkozunk a paradicsomban.« Egyáltalán nem volt kétségbeesve, mosolya pedig azt sugallta, egy másik, még gyönyörűbb találkozásra készül...”

Mari – akit a pápa e szavakkal mutatott be Bill Clinton elnöknek: “Mintha a fiam lenne” – így emlékezik vissza a szentatyára: “Látszólag egészen különböző esetekről van szó; a fiatal ember, aki így búcsúzik: »Találkozunk a paradicsomban«, a rákbeteg asszony, akinek visszatér az egészsége, az ördögtől megszállt lány, akinek a pápa a nyugalmát adja vissza, vagy a leprások, akiknek saját kezével ad enni. Számomra ezek a pillanatok valamiben mégis közösek: az igazi »credo« pillanatai. Amikor a szentatyá a »szolgák szolgájaként« határozta meg magát, valóban az volt.”

Arturo Mari hivatása II. János Pál pápa alatt teljesedhetett ki, akinek huszonhét éven keresztül volt hivatalos és személyes fotósa. Ennek megfelelően naponta két napirendet kapott, az egyik tartalmazta a hivatalos, míg a másik a privát programokat. Az egyházfőhöz kapcsolódó legszebb emlékei közül kettőt emelt ki: amikor a pápa minden egészségügyi és biztonsági óvintézkedésre fittyet hányva végigölelt több száz leprást, illetve amikor néhány órával a halála előtt magához hívatta őt, hogy megköszönje sokéves munkáját. Ezek a történetek mutatják igazán, mekkora szeretet és mennyi emberség volt benne – mondta Arturo Mari, aki ma is apjaként tiszteli II. János Pál pápát.

A kötet hívőnek és hitetlennek egyaránt kiváló ajándék.

*Frigyesy Ágnes
Evangélikus Élet*

Mezei András

Vedd őket, Uram...

*... akik arcuk verejtékével
keresik kenyerüket meg – Éva bűne miatt,
e milliárdokat ne úzd vissza, Uram,
a Paradicsomba, mert jó a munka.
Betölti az úrt, mit Te adtál.
A tétlenség iszonyatánál jobb a robot
mint csendőr, mert az ember vagy öli magát
droggal, vagy önmaga öl.*

*Vedd őket, Uram, és adj az embernek
mesét, nyugalmat, adj a kezének
dolgot, Istenem, mert fél, szűkül benn,
s hogy milyen vérszomjas, ha retteg, ismerem.*

*A kuka fedele alá tedd a maradék kenyeret,
hogy aki ott kutat, találja meg.
Ki gyümölcsfájának felső ágain a termést
meghagyja, s a bibliabeli parancsra
maradékát adja a szegénynek, vedd a gazdától,
Uram, jelképesen, mert letről nézve az alma
kitakarja a hajnalsillagot annak, ki éhes,
ott fönny a szeretet ragyog.*

*És annak alatta, mit zálogba vettek tőle,
éjszakára add vissza köntösét a szegénynek.
Tagjai meg ne gémberegjenek.
Álma bele ne fagyjon. Jól alhasson a kövön,*

*mely párnája. Feje le ne koppanjon. És addig is,
amíg fölébred majd, lajtorját állítva álmában,
a magasságon túl találjon támaszt, mert
jaj a kegyetleneknek.*

*Nem tapintják, nem látják,
mi egy-egy köntösnyi hiány, adósság.
Legalább éjszakára takard be a Te fiadat,
mert az ő meztelensége teremtesd
begyógyíthatatlan fekélye, Uram,
halld meg könyörgésemet. Könyörgésüket.*

A nők helyzete India középső területein

Fotóesszé, kevés szöveggel

Abban a szerencsés helyzetben lehettem részem, hogy kulturális antropológusként terepmunkát végezhettem Indiában. Magával ragadott és rabul ejtett e szubkontinens varázslatos világa. A világ legnagyobb demokráciája vendégként átélhettem a harmóniára vágyó emberek millióinak érzéseit. Az idő lelassult, az értékek átrendeződtek, valami hihetetlen nyugalom szállt meg. Láthattam Jaipurban és Agrában a mesés kelet elképzelhetetlen kincseit, tapasztalhattam a lélek békéjét, a különféle vallások egymás mellett élését, egyfajta vallási szinkretizmust. Megcsodálhattam India művészetét, melyben összefonódott a hindu vallás bonyolult hitvilágának az istenek tiszteletével és az emberek érzelmi vágyaival összefonódott hétköznapi élni akarásának tobzódása az iszlám építőművészet emberi ábrázolást megtagadó, helyette a kalligráfiát alkalmazó realitása.

Ugyanakkor találkozhattam a végtelen nyomor hétköznapi valóságával, az indiai nők és asszonyok kiszolgáltatottságával, a már betiltott kasztrendszer emberi gondolkodásban még mindig létező béklyóival és az éhező gyermekek könyörgő tekintetével.

Nehéz helyzetük ellenére úgy éreztem, India a nők orszá-

ga, valójában ma a nők világa. Jelen vannak az élet valamenyny területén és identitásuk elvesztése nélkül voltak képesen alkalmazkodni a modern élethez. A nőké, akik ragaszkodnak hagyományaikhoz és még a mai modern Indiában is viselik a szárit, autentikus ruházatot, melynek létezik nagyvárosi modern és a gazdagabb rétegek számára arany- és ezüstszálakkal díszített változata és egyszerűbb, hétköznapiabb példája, amit vidéken, a földeken dolgozva, fejükön terhet szállítva vagy a Gangesz vizében ruhát mosva, a piacokon árut pakolva, utat söpörve, építőanyagot cipelve, tömött buszon utazva hordanak. A szári minden alkalomra megfelelő öltözék, és ez így lesz a jövőben is.

Az indiai nő mindig fel van ékszerezve. Arany és ezüst, néha drágakövek. Bár a nők legnagyobb barátja a gyémánt, az indiai asszonyok az aranyért lelkesednek. Az arany szentség. Minden családban – legyen az gazdag vagy szegény – van arany. A dolgozó nők gazdagabbá, így függetlenebbé váltak. Aktívabban tevékenykednek a gazdasági életben és hozzájárulnak növekedéséhez.

Bokaláncok, karperecek, karkötők és ritkábban nyakláncok és gyűrűk. Mindez nem-

csak ünnepeken, templomokban és más szent helyeken, hanem hétköznapiokon is állandóan, munkaközben a termőföldeken, téglákat hordva az építkezésen vagy mosott ruhát szárítva a folyóparton.

Az ok egyszerű. A nőknek nincs földtulajdonuk, nincs ingatlanuk, főleg vidéken. Ha a férfi eltaszítja magától, minden értéke az, amit a testén hord. Ezért a sok ékszer. Viselete a vagyona.

Sokat dolgoznak. Amerre jártam legtöbbször nőket láttam dolgozni, és általában fizikai munkát végezve. Láttam őket utat építeni, marhatrágyát szárítani, szövőszéken szöni, vizet hordani, építőanyagot rakodni, kordét húzni, ruhát mosni patakban vagy folyónál, esküszöm férfival kevésbé találkoztam munka közben.

Korán férjhez adják őket. Gyermekkoruk rövid ideig tart, ifjúságuk szinte nincs is. Hamar szülnék, és már cipelhetik is anyaságuk terheit. Mégis valami megfoghatatlan méltóság sugárzik tekintetükből. India ereje, a nyugalom, az ötezer éves kultúra minden biztonsága, a harmónia megnyugtató érzése és a tudat, hogy részei annak az egésznek, amit e kultúra jelent, hiszen ez a hagyomány az indiai civilizáció mindenkorai kötőanyaga.

Pató Selam grafikái

Az Én Kali Sarám

Communio (2)

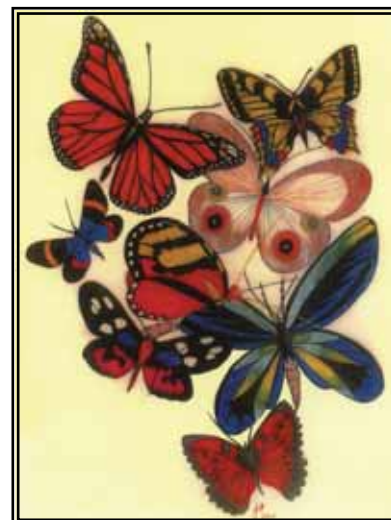
Két szoborként egy mrván

Lélekképem – Szamszara

Létp princípiumok

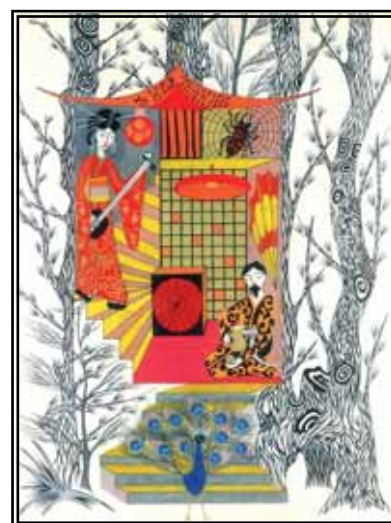
Pillék hírelík – sorozat

Természet-Apó

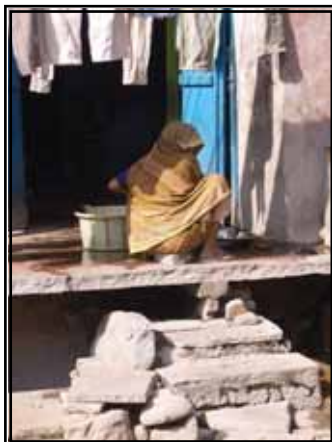

Álomszöttes

3 húr teaház – japán mese

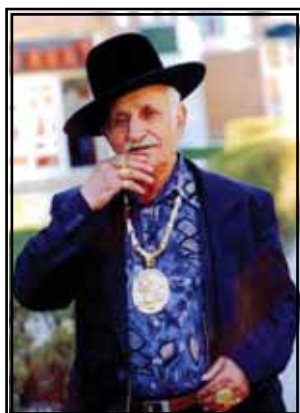
Kézdi Kovács Géza

Pillanatképek Indiából

Franz Remmel erdélyi fotói

Fecseg az etnikum: A problémák gyökere

Azt kérdezi, mióta lakom ebben az emberhez méltatlan környezetben? Valószínűleg azért fogalmaz ilyen finoman, mert a szomszédaimmal ellentétben, én kissé szabatosabban fejezem ki magam. Hát ez az. Ha hiszi, ha nem, én a múlt rezsimben egy előkelő leánynevelő intézetben tanultam. Miként kerültem oda? Annak a jó isten a megmondhatója, mivelhogy a szüleimet nem ismertem.

Később, az alföldi tanyán, ahová férjhez mentem, találkoztam először kolduló cigányasszonyokkal. A hozzájuk való hasonlóság megdöbbentetett és szinte azon nyomban éreztem, hogy közülük származom. Férjem (e feltételezésen mosolygott bár) nem cáfolta. Azt sem bánta, hogy az évek során mind meghittebb kapcsolatba kerülök velük. A maga módján kedvelte is őket, különösen a gyerekeiket.

Ebben bizonyára nagy szerepe volt annak, hogy a mi kémenyünket nagy ívben elkerülte az előrelátó gölya, ki hitte volna, hogy ezért nem győzünk eléggé hálát adni a jó Istennek, amikor az ötvenes évek elején kuláklistára kerültünk.

Elvettek mindent tőlünk, pedig a két girhes lovon, néhány malacon, pár hold szőlőn és rosszul termő földön kívül nem volt semmink. De nem csak tőlünk, sok más családtól még kevesebbet is. Azt hiszem a háború poklába odaveszett magyar parasztok – köztük az apósom – abban az időben kétségbeesetten forgolódhattak a Don-kanyar környéki tömegsírokban. Nem volt elég, hogy egyik napról a másikra nincstelen földönfutókká váltunk, szembe kellett néznünk az akkori korszellem előítéleteivel: "dolgozó paraszt" testvéreink – szerény javaink öntudatos bitorlói – kerültek minket, mint a leprás, így fizikai értelemben is a társadalmi lét perifériájára kerültünk.

Kezdetben lidérces álomnak tűnt az egész. Saját tanyánkból éjjel, tolvajok módjára kellett elosonnunk. Megvallom, én még ma sem értem pontosan, miért. Évekkel később férjem – ekkor már egy pesti építkezésen volt segédmunkás – belekeveredett valamiféle tüntetésbe. Aznap a munkásszálláson kijelentette: ezután más világ lesz, lehet, hogy még a földünket is visszakapjuk. Mindezt

a börtönből ötvenhétben írt egyetlen leveléből tudom. Többet aztán nem hallottam felőle.

Első munkahelyemen, a textilüzemben – ahol nyugdíjas koromig betanított munkásként dolgoztam – ismerkedtem meg hadiözvegy szállásadó nőmmel és munkatársammal, akit haláláig saját anyámként szerettem, becsültem. Nos, azóta lakom én itt magányosan az ön által oly finom jelzővel illetett környezetben.

Amint látja, a hozzám hasonló körülmények között élő szomszédaim többsége cigány, mint ahogy az volt a nevelőanyám is, akiknél megint otthonra találtam. A meghittséget a mi esetünkben nem a szociális körülmények, hanem az együtt élők egymáshoz való viszonya határozza meg. Engem annak idején itt, mint közülük valót, a cigány szomszédok is befogadtak, ezért hálával és tisztelettel adóztam nekik. Ismerek sok hozzám hasonló sorsú cigány embert, akinek nincs ilyen szerencséje, neveltetése, életmódja folytán ebből a környezetből kirekesztődött, az új hón áhított környezet pedig, ahová igyekszik, nem tartja érdemesnek arra,

hogyan befogadja. A borzasztó az, hogy sehová sem való tartozás érzésével saját szülőházukban kell így élniük ezeknek az embereknek.

– Lehet, hogy ön és más fiatal emberek szemében az én lakásom nem elég esztétikus, a szomszédaim nem elég kultúráltak. De ahhoz mit szól, hogy a párezer forintos nyugdíjamból e romhalmaz megvásárlására akar kötelezni a tanács? Holott az árát negyven-valahány évvel ezelőtt a nevelőanyám szülei egyszer már kifizették.

– Tudja, nehéz elhinnem, hogy maga nem tagja semmilyen pártnak, szervezetnek, mert ha ez így van hadilábon kell álljon a tehetséggel vagy a szerencsével. Vagy mind a kettővel. Ezt egy sok zátonyt megjárt, korhadó roncsnak elhiheti. Mert azt ugye nem tagadhatja, hogy az ön által – megvallom hízelgően – izgalmasnak ítélt személyiségem elsősorban, mint tollforgatásban járatos literátorfélét érdekli. Öniróniába burkolt kételkedése, mely szerint írói igazolványa sincs, engem nem vezet félre. Azt, akit a sajtó hasábjain vérig gyaláznak, avagy égig magasztalnak, higgye el a legkevésbé érdekli, hogy a róla szóló írás szerzője tagja-e vagy nem az írók szövetségének.

– A törvényben, azaz a törvénytelenségben keresse a problémák gyökerét uram, amelyet demokratikus szólamokkal szentesítenek...

– Hová vezet ez az út?

– Tudja mit, ne kérdezzen semmit, úgyis tudom, mire akar kilyukadni. Arra kíváncsi, amire a körzetes rendőr: miből tartom el a családom, amióta kirúgtak a munkahelyemről. Nézze, magá-

hoz őszinte leszek, de a nevem ne hozza nyilvánosságra.

– Mint látja, ebben az egy szoba-konyhás romhalmazban élek hatod magammal, amíg ki nem lakoltat innen is a hatóság, mivel hogy önkényes beköltözöttünk vagyunk. Cudar világ köszönt a szegényekre uram. Mit tehetnénk mást: lopunk, kurválnodunk és koldulunk.

– Nem, munkanélküli segélyre nem vagyunk jogosultak, mert a meghatározott időn belül nem sikerült elhelyezkednünk, sem nekem, sem a feleségemnek. A négy lányom közül kettő még gyermekkorú, de itt Pesten nem járhatnak iskolába, mert hivatalosan bejelentett lakással

nem rendelkezünk. Viszont vidéki otthonunkba – amit jobb megélhetés reményében cseréltünk fel Budapesttel – sem költözhetünk már vissza, mert nem enged betelepíteni a hatóság. Így hontalanok vagyunk a hazában.

– Mik a kilátásaink? Borúlátóak vagyunk, uram. A munkanélküliek és hajléktalanok száma egyre növekszik, különösen a mi fajtánk, a cigányság körében. És ez az új fene nagy demokrácia, mondja meg, mit tesz értünk? Szabad folyást enged a kizsákmányolásnak, a fajgyalázasnak.

– A „vörös rezsimben” a bűnözési statisztikánk felhizlalásának legkézenfekvőbb módja az volt, hogy becsukta minket káemkáért. Ugyanakkor a legpiszkosabb, legnehezebb, legégszértelenebb munkát mindig mi végeztük a bányákban, építkezéseken és kohók mellett, de a fizetésem – a kölcsönök levonása után – épp csak arra volt elég, hogy éhen ne haljak a családommal.

– A rendszerváltozástól jobb, emberibb életet reméltünk. És mi volt az első, amit az új rendszertől kézhez kaptam Igen, jól sejti, uram, a munkakönyvem. A főnök azzal érvelt, hogy én cigánynak is csak közepszerű vagyok. Pedig az ő keze is csak seggig ér.

– Jó, jó, tudom, hogy hasonló cipőben ma már százezrek járnak Magyarországon. De hová vezet ez az út, uram...?

Halotti beszéd felettem

(Komlós Attilának)

Eltelt talán negyed század, mióta megismertelek...
Sohasem hittem volna, úgy jutsz eszembe
leggyakrabban, mint akitől szívesen venném,
ha eltemetne engem...

Kérlek, mondd el a gyászolóknak, ne keseregjenek...
„Akit most temetünk éppen annyit élt, mint amire tellett
élete fonalából és úgy élt, ahogy lehetett és kellett.
Ugyan mire vitte volna,

ha tovább vánszorog a porban? Érdemes lépkedni előre a korban,
csak hogy több legyen éveinek száma, ha már a csokorba
újabb virágokat nem gyűjthetne soha?
Ne sirassátok tehát,

de emlékezzetek, ha tett valami jót és megbocsássátok
ha valami nem sikeredett úgy, ahogyan vártátok.
Gyarló ember volt ő, ki kereste kisgyermek korától
az Örökkévalót...

Ne keseregjetez testvéreim az Úrban, hiszen
köztünk ő most az egyetlen, aki nemcsak hittel,
de tényleg összejött az Úrral, kapva tőle hitelt,
örökös nyugdíjat...

Ha meg nincsen Isten, s nem fogadott Jézus,
nem fáj a csalódás, nem lesz újabb rébusz,
nem lesz senki odaát, aki elé bejutsz
kedves halottunk...

Te nem tudsz a csalódásról és mi sem sejtjük a történeteket.
Nincs hát okunk a szomorúságra. Hígyjük a törvényeket:
a jókat Jézus várja s kedves barátom története
jól végződött – ámen”

KÖZÖS ÚT

a hang

a hangom akár a faágon

a ruggy, amely az ostorozo-tavasza
VAR
hogy ketté szelje, sodorja

és jön a nedvdus-illat
amely kézen fog
megannyi cigányembert
hogy egy nagy-nagy ligetbe
VEZESSE

s lám-lám
oly édes ilyenkor
az álom...

karácsonykor

szomorú emberkék
fekete borén
felragyog a fehér hó

a határvonal fáin
jégvirágot oszto
TEREMTO

csupa gyermekszem
ez a táj
nincsen egy résnyi
beláthatatlan
HELY

hompolyog a vágy
hoemberré képzodik
csak Jézus tudja
hol marad
a nevetés...

A tűz csiholója

*Csak akkor születtek nagy dolgok,
Ha bátrak voltak, akik mertek
S ha százszor tudtak bátrak lenni,
Százszor bátrak és viharverték.*

*Az első emberi bátorság
Áldassék: a Tűz csiholója,
Aki az ismeretlen lángra
Úgy nézett, mint jogos adóra.*

*Mint egy Isten, hóban vacogva
Fogadta szent munkája bérét:
Még ma is minden bátor ember
Csörgedezetteti az ő vérét.*

*Ez a világ nem testálódott
Tegnaphoz húzó, rongy pulyáknak:
Legkülömb ember, aki bátor
S csak egy külömb van, aki: bátrabb.*

*S aki mást akar, mint mi most van,
Kényes bőrét gyáván nem óvja:
Mint ős-ősére ütött Isten:
A fölséges Tűz csiholója.*

E jag kerel

*Feri atunchi rakhadyile bare butya
Kana tromane sas, kon tromanas
Haj shelvar tromanas vityaza taven,
Vi shelvar avri tordyonas.*

*O angluno manushipesko tromanipe
Tavel aldime: E jag strafilipe,
Kon pet chipinzharde jaga,
Dikhenas sar, kamipelura.*

*Sar o Del, ando jiv pahosa
Lelas sar la butyake ahora:
Vi akanak e tromane manusha
Shoren penge rata.*

*Kadi luma chi parudyilas
Kaj le nachile kotora shavoren
O majlasho manush, o vityazo
Kodoj o majlasho kon tromal.*

*Kon kaver kamel so akanak si,
Peski morchi lezni chi del
Sar pel dulmutane Dela chi del
Andel Jag opre voj del.*

Harcos es harc

*Életét, magáét, éli néha
A harcos ember;
Megtelik szerelemmel
S valahogyan kifordul a sorbul.*

*De nem csorbul
Ilyenkor sem a lelke:
Kitelelte
A bánatát
S csak azért él néha magának,
Mert így lehet az övéivé,
Jövőt küzdő fia a Mának
Ön – boldogságért másnak jó legény.*

*Szeretem most, életem tetején,
Amikor minden úgy rohad,
A nagyszerű,
Kettős, szép gesztusokat.
Örömöm a szenvedőké
S mindenkié a szenvedésem:
Mégsem
Hamar támad ilyen valaki.*

*Ki úgy szerettek vallani
S gyermekesült szájjammal itten
Beszél hozzátok,
Ha bármilyen káromkodás is:
A Harc,
Az Isten.*

Tromano haj marimo

*Trajo, pes ko, traji numa
o tromano manush,
Pherdyol kamaïmasa
Varisar avri boldyola.*

*Chi boldyol avri
lesko dyi:
Avri phurdas
pes ki briga
Feri trajil unyivar peske,
Kade shaj avel peskireske,
Shukar te kamel ephralenge
Pesko trajo te del kavrenge.*

*Kamaïpe akanak, pe muro trajo anav,
kana sakofalo nachol,
E bare jakhenca,
Duvar, majshukarenca.
Muri losh si e brigasengij
Sakoneskej mure brigi:
Chi kamen but
te aven kasave, sar me.*

*Kon kade kamel te vorbil
S sar shavoresko muj
vorbij tumende,
mezin armaja so vorbija:
O Tromaipej,
O Del.*

Megváltás és megváltottak

Időben és térben kimondhatatlanul nagy utat tett meg Isten Igéje.

„Kezdetben vala az Ige” – írja János apostol (Jn. 1,1). Az isteni Ige a kezdetektől fogva napjainkig, megszakítás nélkül szövi. Senki és semmi nem tudta elnémitani. Szószólóit végképpen semmilyen hatalom nem volt képes elhallgattatni.

Isten Igéjének hordozói és hirdetői bejárták a kerek világot. Jeruzsálemtől kómáig, Izraeltől Hispániáig és Európától az Újvilágig az egész földkerekségen „elhirdeték” az Evangéliumot, az örömmüzenetet, mely az Apostol tömör megfogalmazásában ekképpen szól:

„Úgy szerette Isten e világot, hogy az Ő egyszülött Fiát adta, hogy valaki hiszen Őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.” (Jn. 3,16).

És az Ige feltartóztathatatlanul tovább terjedt. Hazát kereső és honfoglaló eleink szívét is megtalálta. Egy ezredévvél ezelőtt, első királyunk útkészítő munkássága jóvoltából az élő Igét nemzetünk is befogadta. Fél évezreddel később a középkori egyház „babiloni fogságában” senyvedő Igét a Reformáció kiszabadította. Károli Gáspár magyar igéi Nagykárolytól a „boldog Váradig”,

Misztótfalutól Feketegyarmatig, Nagyszalontától a hepehupás Szilágyságig, Dunántúltól Kárpátaljáig mindenüvé eljutottak, mind a mai napig, a „magasban lévő hazában”, „széjjel hirdetvén”, hogy Krisztus Urunk „önmagái adta értünk, hogy megváltson minket” (Tit. 2,14).

Pál apostol levelek egész sorát írta Krisztus első gyülekezeteinek, valamint közvetlen munkatársainak. Az évszázadok folyamán leveleinek igei üzenete a világ minden részébe eljutott. Az isteni „korrespondancia” címzettjei között a mi „nemes és szent gyülekezeteink” is ott találhatók. Tituszhoz intézett levele hozzánk is megérkezik, húsvéti üdvözlések és ünnepi jókívánságok megsokszorozódott formájában mondván tovább, hogy Ő önmagát adta értünk, és az. új évezred első Húsvétján az Ő megváltottaiként örvendezhetünk, és ünnepelhetjük az új életet.

Az üdvtörténet legfontosabb állomásain végighaladva, először is azt kell meglátnunk, hogy Isten „az Ő egyszülött Fiát adta értünk”, amikor is kétezer esztendővel ezelőtt „az Ige testé lett, és lakozék mi közöttünk” (Jn. 1,14). Első Karácsony napján Isten a szó szoros értelmé-

ben adta magát nekünk, szent Fia által emberré lett.

Másodsorban – hogy ha ez a kézzelfogható esemény valakinek is nem volna eléggé meggyőző – Isten Fia az Atya odaadását példás formában ismételte és erősítette meg, amikor Nagypénteken értünk áldozta életét. Krisztus által Isten újból „önmagát adta értünk.”

A harmadik, a kiteljesedés állomása azonban Húsvét. Az isteni áldozat célja az életmentés. Ő azért jött el, és azért adta magát értünk, hogy a halálból új életre keltsen bennünket. Ennek érdekében halhatatlan isteni voltát is kész volt halandó emberi létre cserélni, és életét is kész volt mondhatatlan kínok között feláldozni. Irántunk táplált szerelme készítette erre, hogy „valaki hiszen Őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.”

A kereszthalál vállalása Krisztus szerelmének és életmentő küldetésének a legmeggyőzőbb „érve”. Dicsőséges feltámadása

új teremtést jelent. Húsvétkor a teremtés csodája ismétlődik meg – az örök jelenben.

Mire kötelez bennünket mindez? – tevődik fel a kérdés az isteni csoda láttán. Vajon isten megváltó szerelme és áldozata meggyőző-e minket az új élet fontosságáról és az örök élet valóságáról – vagy minden marad a régiben? Tudunk-e megváltottjaiként élni, halni – vagy pedig továbbra is a bűn és a halál foglyaiként tengetjük halandó életünket?

Az nem lehet, hogy feltámadásról papoljunk – miközben a „bűn és a halál zsoldjában” maradván haladunk tovább. Mit ér a megváltás, mit érnek a világ-megváltó nagy szavak, hogy ha Isten életmentő kegyelme még csak a legkisebb változásra sem sarkall bennünket, és életünkben, felfogásunkban, magatartásunkban nem termi meg gyümölcsseit?

Krisztus Urunk azért adta önmagát – írja Pál apostol hogy „megváltson minket minden hamisságtól, és tisztítson önmagának kiváltképpen való népet, jó cselekedetekre igyekezőket” (Tit. 2,14).

A megváltott új élet semmiképpen sem lehet hiteles jócselekedetek nélkül. Hol a feltámadás újjá teremtő ereje, hogy ha Isten népe megelőző halálos állapotában marad, és továbbra is halálos bűneiben leledzik?

Szó és cselekedet, isteni kegyelem és emberi gyarlóság, élet és halál szinte áthidalhatatlan,

örök ellentmondásai feszülnek egymásnak. Vajon mi volnánk Isten „kiváltképpen való népe”? Megértettük-e igazán Nagypéntek és Húsvét evangéliumát, amennyiben nemhogy a feltámadásra és az örök életre, de még földi életünk megújulására sem vagyunk képesek ráhangolódni? Egy kicsinyhitű, önfeladó, pusztuló nép miként remélhetné, hogy Isten megváltott népévé váljon?

Isten megváltó húsvéti csodája nem maradhat hatás nélkül életünkben. Krisztus csodálatos feltámadásának ereje nem korlátozódhat három napra, vagy egy ünnepi szent beszédre és múltó ünnepi hangulatra. Isten népe a nagypénteki isteni áldozat s a húsvéti csoda élményének megrendültségével. Isten iránti hálaadással szánja oda magát a jó cselekedetekre, és készül rá az új életre.

Pató Selam

O shelto bakro

*Sostar xasardas man muro Raj?
Rovav, muri sako asvin somnakaj si
Andar lende avel le dorosko begej,
Thaj sako rudyipe zhi kaj o cheri resel!*

*Sostar mukhlom-tar muro lasho drom?
Datunchara surro lingari som,
Thaj azhukarav le Devleski jag,
hoj muro malyari te rakhel man*

*Kanak oprephabardiyol sakofelo ando jilo
Thaj ande sako jakh o uzho nuro-j,
Thaj sako dji perdyol sperantasa,
Atunchi ingrel man khere muri zhelya*

*Jertisar mange! Bezex kerdom tuke!
Losar pe mande thaj vi pe tute,
Ke tyiro-j kado shelto bakro
Av mange o skeptori!*

*Sar me, kade vi o romano nipo
shelto bakro si kathe pej phuv,
Av te skeptoris amen, amaro Kraji,
Ke bityiro o trajo numa ushar thaj thuv si.*

Színva Pataki Győző versei elé

Egyszer találkoztam vele személyesen. Közös ismerősünk mutatta be nekem, hogy ismerjem meg, s rajzoljak a verseihez, mert ha valamikor lenne rá lehetőség, szerinte érdemes lenne kiadatni, megjelentetni valahol... Megismertem, figyelemre méltónak találtam, – s mert akkoriban sem volt egyszerű az életem, hát jóval később, de – elkészült néhány rajz is.....hosszú csend következett azután, meg-megtörve egy-egy telefonbeszélgetéssel. Napok, hetek, hónapok, évszakok, évek múltak el...

Hajlott az Idő, s hajlította erősen mind, kik „alatta” élünk...

Aztán eljött ez a pillanat is. Színva Pataki Győzőről írok, az ő verseire irányul a figyelem, s reményeink szerint sokakhoz eljut, sokakat átjár és sokaknak ismerős lesz az érzésvilág, az élmények sora, természete, az örömök és a bánatok, akár cigányként, akár magyarként, akár „hazai”-ként, akár „idegen”-ként olvassa majd e, illetve az alábbi verssorokat. Sorok, sorsok, olthatatlan szomjak, éhezések, vágyak, remények sora.... életünk-halálunk – kálváriáink sora...

Cigányként, vagy magyar-ként, magyar-cigányként és még sorolhatnánk.... Emberként. EMBERKÉNT! – az Istenért!

Tudunk-e szólni még emberként egymáshoz, emberek?! Tudunk-e szólni?! – egyáltalán...

Megkértem ezt a fiút, hogy ugyan mondjon már néhány életrajzi adatot, mégis, magáról. Azt válaszolta, hogy persze mondhat, de lényeges ez? – Ott lesznek a versek...

Sokat tűnődtem ezeken...

Kisvárdán született 1977. május 14-én, szegény cigány családba. Anyja meghalt, amikor ő két éves volt, aztán két év múlva apja is. Nevelőszülők-

hoz került Túristvándiba. Szerette nevelőszüleit. Szerette a vízimalmot, s parti fűzfákat. Szerette, ami szerethető.... így : a verseket. Ahogy például Gobbi Hilda szavalta azokat... lírát növesztett árva szívében... és a líra nőtt és növekedett... Szavalt. Rendezvényeken, színpadokon, a Duna Televízióban, vagy Budapesten a Pataki Művelődési Házban, – egy színpadon Bánffy Gyuri bácsi-val... És rőtta az utakat, rőtta a köröket, rendre. Dísznövénykertész lett. Aztán kisebbségi menedzser. De számítógép kezelői tanfolyamot is végzett. És elérték rosszabb napok. Tragédiák. Betegségek is. 2000.-ben megtért.

Jelenleg mezőgazdasági alkalmi munkákból él. Torma-munka. 80 kg-os zsákok, sár, hideg. Kevéske fizetség.

Remények és reménytelen-ségek között csapong. Sodorja az Idő. Sokaknak ismerős lehet... ugye, Emberek? Ismerős.

Akármelyikünk is lehetne... tehát: közülünk való...

Fogadják szeretettel!

Tisztelettel ajánlom Mindannyiuk figyelmébe Színva Pataki Győző verseit!

Két hangú lélek

Föltérképeztem szíved.
Mély bugyrában
érző lelket takar.
Hiába komor arcod,
ha éjjel könnyezve párnádba fojtod.

Ma már más a lényeg.
Az a jó ha remegve félnek,
előled kitérnek,
messze elkerülnek,
hidd el, ma más mércével mérnek.

Messze árnyak

Elkísérnek árnyid
messzi utamon,
nem tépáz a szél
dalod dúdolom

Dúdolom dalát
A lángsugarú nyárnak,
levélhulló őszenek,
fagyott gyémánt télnek.
Nem félek!
Csak remélek-remélek-remélek

Nem lehet

A virágnak megtiltani nem lehet,
Hogy ne nyíljék.
S nekem mindent megtiltanak!
Nem nyílhatok,
Nem illatozhatok
S megrohadok fiatalságom súlya alatt.

KÖZÖS ÚT

Kisded köszöntése

Gyöngyszem
Melytől kagyló nem könnyedzett szebbet,
Felszín se szül szebb harmatcseppet.
Égiek áldását nagyra becsüljétek,
Ringassák álomba tengeri sziréneket.

Most mesélek néktek a habokról
Mely vastag, összefüggő leplet von a folyó felett,
Mintha leterítettek volna egy hatalmas szőnyeget,
És bőszült vízesés alá zúgó árja,
El nem hagyja fogyni,
Folyton csak táplálja.

De nézzétek,
Pár méterrel arrébb hol a folyó már csendes,
Vas árok szorítása lassacskán enged,
A hab gyöngéden oszolva,
Ezernyi darabban úszik a folyóba.

Hívogat a Bánkúti erdő
Szemem finom szellő fogja le,
Csalogat a kéjjes fennsík
S lefekszem.
Egy nagy fa tövébe.

F. Tóth Zsuzsa illusztrációja

Tizenöt évnyi hó

fiam nézz ki az ablakon
a szél befújta a kutat
hóval
télhideg van
a szalma elfogyott az ágyból
mit rakjak a tűzre
istenem
beteg vagyok
bújj ide hozzám
éhes vagy tudom
hol volt hol meg volt
szász jek bári pírí phérdés shax
haj jek bári chickenáli bokolyi
elaludtam
álmomban kivirágzott a kútágas
s mire fölébredtem
és megszámloltam a gerendákat a plafonon
a szobánkban meleg
az asztalon étel és befőtt
anyámba hihetetlen erő költözött
már megjárta a falut
a ház körül elseperte a havat egészen a „ganéig”
a kimosott lepedőket behozta a kerítésről
száradtak a megfagyott ruhák
óh micsoda illatuk volt
tizenöt évnyi hó esett le azóta
hogy anyám otthagytott egy hajnalon
lassan megöregszem
az idő egészen fehér masnit kötöz emlékeimre
egy kisfiú néz ki az ablakon
téli éjszaka van
utat söpör két kedves kéz
MAMA TU SZÁN...?
segítek
de jó hogy visszajöttél
olyan éhes vagyok

Köszöntjük @

Dombrádi István

Vonuló csendben

Palatörésű bánatodon,
Mihelyt rajtakaplak –
Remélem lesz időm, aznap,
Hogy a használhatatlan
Lélek-tájaidról kihozzalak.

Vedd fel virág-illatos,
Világos ruháid újra, kérem,
Mert ember másként nem élhet.
Hadd nézzelek
Ahogy örömödbe
Az ölelő szerelembe,
Magad visszahelyezed.

Pirkadó reményben
A fényhez kell illened!
Csipke-táncú szélben
Százszor észrevétlen
Kiégett sziki-gyep,
Életed csak ilyen
Többé ne legyen.

Mert tudd, nélküled
Nincs jó helyén a mag,
S nincsenek a szőlőlevelek,
Nem röpülnek
Semerre se el,
Szemed körüli madárseregek,
Szemem körüli őszi levelek.

KÖZÖS ÚT

költészet napja

2011

Bari Károly

Kínom indított útnak

*Nyers szegénységet füstölgő tanyám
düledező fallal, széltépte tetővel
lógott a világba, bajba csomózva állig.*

*Kínom indított útnak,
napégette mezőkön,
a völgyek hideg mélységein át,
hogy fölmérhessem magam,
hogy csillagot fakasszak vérből, verítékből,
kirabolt tizenhat évemről letépjem
káromkodó anyám átkát.*

*Pokol-tüzes vérem kiégett ingei
idegen emberré öltöztettek,
múltam szikrázásán áttetszik a ház,
ahonnan megátalkodott hitem magányba kergetett,
világba űzött címeres szegénységből,
sárkányként száguldjak a héthatárba.*

*Szívverésem sorsot perdít ki helyéből,
emlékek rongyai fel-fellobognak,
arcom behidegszik gyermekkoromba,
befészkel napjaiba letűnt keservem,
s vissza kell szomorodnom újra meg újra
kiégett múltba, kopott emlékeimbe.*

KÖZÖS ÚT

Szécsi Magda

Szegyentelen csönd a szívekben...

*Ha létünk a mában
csak egzotikus, egylényegű*

vonalak diszharmonikus zengése,

*ha múltunk, mint titokzatos
hieroglifák értelme, megfejthetetlen
marad, s a kezdetek az ősidők
kútjába vesznek,*

*ha azt hitetitek el az esendőkkal, hogy
csak a fának és a cigánynak nem árt,
hogy hideg föld veszi körbe gyökereit,*

*hogy a romák már az anyaölből
életre feszülő embrióéletben is
a halált ünneplik öntudatlanul
magzatvízben ringó ravatalon,*

*ha gyászkoszorúk, előítéletek,
ígéretetek, erőszak és szegénység
rothadó szagát árasztja az ország
de kevesen érzik, hogy bűzlik valami,*

*hogy angyaltekintetű gyermekek
fagyhatnak s fogyhatnak csonttá
a vályog putrik imádság tartotta
falai között:*

*bizony joggal félhetünk és
elgondolkozhatunk megriadva azon,
hogy mikor is volt utoljára
történelmünkben ilyen ismerősen
szegyentelen csönd a szívekben...*

Charles és Mary Lamb

Suntoivan ratyako suno

Le Athenesko forosko jekh kris zor das le manushen, ke kaj kodo shaj den penga shejan romnyake kaste kamen, ke savi shej chi kamlas kaj kodo manush romeste te zhal kaj saveste lako dad kamelas, atunchi le dades kris zurarlas pe kodo, te shaj mudaravel peska sha. De sar zhanas jekh dad napre kamel kasave trabi te keravel peska shejasa, shaj avel kodi zhisoski bi muklyi, kadi kris kade apol napre vaj chikana inkrenas andre, de shajke le foroske dada thaj deja butivar daravnas kadala trabasa penge shejan.

De vi kade jekhar pecisardaspe kadi butyi, kana jekh phuro manush kaske Egeus sas lesko anav, angla Theseus ushtyilas, angla Athenesko atunchardiko hercego, avri te phenel peska sheja, e Hermina, kaske vladisardas te zhal romeste kaj jekh aristokrata manush kaj o Demetrius, de leski shej chi xutyilelas leski vorba, ke voj jekhe kavere Atenicke manushes kamelas le Lysanderes.

O Egeus chachipe mangelas kathar o Theseus, haj kodi mangelas lestar, ke kado brutalisho kris te shinen pe leski shej.

E Hermina, te sikavel vi pesko chachipe, avri phendas, ke o Demetrius aba dulmut shol o shukar lake amalake e Helena-

ke, haj vi e Helena chachikanes kamel le Demetriuses. De kadal vorbi chi kolyarde le bi mukle Egeuses.

O Theseus baro haj lasho kraj sas, de pe kodo nasles zor, kaver krisa te kerel peske themeske, kade apol nashtig kerdas kaver, shtar dyes das la Herminake, te gindilpe, ke vi pala kadi vrama kade te gindil, ke chi zhal romeste kaj o Demetrius, atunchi trubuj te merel.

Kana o kraj bishaldas pestar e Hermina, kodi kaj pesko kamado sidyardas kaj o Lysander, haj phendas leske, ke so pecisardas haj ke vaj tele trubuj te phenel pa leste haj romeste zhal kaj o Demetrius vaj pala shtar dyes aba chi trajila.

O Lysander darajlas kana kadi chorri viaca ashundas, de ande leski godyi avilas ke trajil les jekh lala, na dur kathar o Athenesko foro haj kothe kaj voj beshel kothe nashtig shinen kadi nasul krisi pe Hermina, ke kadala krisa pa foroski granicako kaver rig aba chi inkrenas andre. Kade apol kodo phendas la Herminake, ke inke kodi ratyi te mukel peske dadesko kher haj te zhaltar lesa kaj leski lala, kaj romnyake shaj lel la.

– Rakhadyuvas – phendas o Lysander – ando vesh, avral pa foroski granica, kaj kattyi butivar phirdam la Helenasa kethane, ande majushicko shon.

E Hermina losshajlas, ke kadi ashundas haj chi phendas avri khanyikaske peski tajna numa peske amalake la Helenake. E Helena – sar butivar keren dijipe le terne sheja anda kamipe kade apol anda kerkipe kodi gindisardas, ke zhaltar kaj o Demetrius haj avri phenel leske sako falo. De nas anda soste avri te phenel peske vortakinnyaki tajna, ke nashtig zhukarelas katar kadi traba khanchi lashipo, numa kodi brigasli losh, ke shaj zhal pala pesko kamari ando vesh, ke kodo mishto zhanelas, ke o Demetrius kothe zhala pala e Hermina.

O vesh ande soste o Lysander haj e Hermina kamenas te rakhadyon, beshenas le cine duhura, kaskirenge ninfara* sas Iengo anav.

Oberon o ninfaricko kraj haj leski krajkinnya e Titania penge cine neposa khethane ande kado vesh sityiline dopashratyi te gilyaben haj te khelen.

Mashkar o cino ninfaricko kraj haj krajkinnya ande kadal vrami brigasli xolyi sas: ande shukar ratyako shonitikesko nuro chikana zhanenas kade te rakhadyon tena xanpe, zhikaj varisavo cino ninfari chi darajvelas haj garadyolas andekh baro kopachi.

E xolyi anda kodo sas, ke e Titania chi kamelas perdal te del jekhe bi uzhe shavores le

Oberoneske. Kadale shavoreski dejake sas vortakkinnya e Titania, haj kana kadi romnyi mulas e Titania xapadas e shavores kathar jekh dajka haj ando vesh barardasles opre.

Kodi ratyi kana le terne kamentas te rakhadyon ando vesh e Titania haj lake amalkinnya zhi kothe phirenas haj rakhadyle le Oberonasa haj leske vortakenca.

– Lashi ratyi na tuke bari-maski Titania – phendas o ninfaricko kraj.

– So si! Inke tuke tordyol maj opre Oberon? – phendas palpale e krajkinnya.

– Mure amala, zhastar kathar: colaxadem ke krujisaroles! – Zhukar tu khanchi romnyore! – phendas o Oberon. – Chi som tyiro rom?

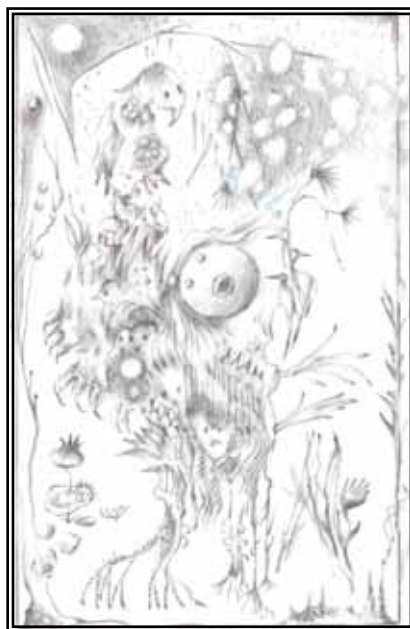
Sostar azbal e Titania le Oberones? Haj ke me numa jekhe parude shavores mangav te slugij mange.

– Te pachardiyol tyo ilo – phendas palpale e krajkinnya. – Sa tye barvajimatasa khetane nashtig kines mandar kodale shaves. Kadalesa apol kothe muklas peske romes mashkar bari xolyi.

– Mishtoj zha feru pe tyo drom – phendas o Oberon – zhi kaj puterdyol e detehara anda kadi bare dukha keravav me tuke. O Oberon pala kado bishaldas pala peski sluga kas maj feder kamelas pala o Puck.

– Puck – vaj sar unyivar phenenas leske Robin – xalo dichipe sas, kon ande krujasle gava but prassaimata kerdas aba. Unyivar andre hurajvelas

ande kinda haj kothe sakofalo kethane haj opre boldelas, de sas vi kasavi traba andre hurajvelas ande kekavi ande soste e bere kiravenas, kodo apol vi rumujvelas. Pel manusha shorelas e bere sar penas, haj avri cirdelas tala phure gazha o iskamin kade, ke kana kodal pe phuv perenas haj sakon pe

kodo assalas, haj denaspe colaxa, ke chikana sasle kethane kasavo vojako chaso.

– Av kathe, Puck – phendas o Oberon kadale ratyake cine dichipeske. – An mange kasava luludya, sava le sheja „phabardo kamipeske” phenen. Kadale lolya luludyake asva pe sovinde jakha te pityaras, kodo ande kodo minuto ande kodo kamel kas maj anglal dikhela kana opre ushtyola. Kadala luludyake asva apol pe Titaniake jakha pityarav kana sovela haj kana opre ushtyola andre kamela ande angluno variso, shaj avel kodo vi liono, vaj rizh, vaj mojma. Me zhanav, ke sar trubuj

te nacharav kado varazhipe, de zhikaj chi del mange kodale shavores te slugij mange, chi putrav opre o varazhipe.

Le Puckes zurales fajlas kadi prassaimata, haj sidyardes hurajlas te rodel opre peske rajeske la varazhicka luludya. O Oberon sar zhukarelas te avel palpale o cino dichipe, sama las ke o Demetrius haj e Helena resen ando vesh, avri ashundas ke o Demetrius sar shudas pe Helenake jakha, ke pala leste avilas, e shej phenelas leske te seroj pe kodo, ke sar kamelas la dulmut haj sar delaspe lake colaxa. O Demetrius chi zhukardas, ke so phenel e shej, kote muklasla kaj sas kodi pale palaleste nashlas sar zhanelas.

O ninfaricko kraj sagda jekhg hatyarelas le chache kamadenca, haj zurales sunusardas la Helena – de vi kodi shaj sas, ke sar phendas o Lysander pa lende butivar phirenas von dujzhene ande kado vesh kethane haj o Oberon shaj dikhlas inke la Helena kana inke o Demetrius kamelasla. De sas sar sas, kana o Puck palpale avilas la luludyasa, o cino kraj kado phendas peske dichipeske:

– Inger kadala luludyako jekh kotor: akorde phirdas jekh skunpo Atenicko raji, kon kamel jekhe phutyarde terne shaves. Kade te rakes kadale shaves sar sovel, pityar anda kado varazhicka asva pe leske jakha, de atunchi ker kado kana vi e shej na dur si, ke o angluno so dikhela, kadi bi kamji raji t’avel. Opre pinzharesa kadale

manushes pa leske Athenicka gada.

Puck phendas, ke sako falo mishto kerela, o Oberon pale kothe gelas kaj kodo kasht kaj e krajkinnya kamelas te sovel kade, ke e Titania chi lasles sama. Kado rig kasavo than sas kaj but luludya baronas. E Titania sagda kate sovelas perdal la ratyaki jekh vrama, sapeske tele shudindi morchasa shara-velaspe.

O Oberon zhi kade rakhlas la Titania, sar vladimatura delas peske ninfaren, ke so te keren zhikaj voj sovela.

– Zhan – phendas e krajkinnya –, marentume la ratyake pedonca, ke te aven mure pikon cine gada anda lengi morchi, vaj te nashaven le cipinde hulyos kon chi mukel te sovav. De maj anglal gilyaben man ando suno.

Pe soste le ninfara ande kadi gilyi xutyildine andre:

*Duj agurutne shibasle sapa,
Thaj kanrale bale zhantarkat-
har sa:*

*Rigate kathar phuvake kerme,
Na resen kaj e krajkinnyone!*

Te gilyabel koles: lullubaj,

Lulla, lulla, lullubaj,

Khanchi bu,

Khanchi baj,

Kon kathe sovel krajkinnyaj:

Lashi ratyi, lullubaj.

Kana le ninfara kadala shukarone gilyasa sojarde la krajkinnya, kote muklela, ke te zhanen kodal butya sa te keren so phendas lenge e Titania. O Oberon kade pale bi glasordes

kothe gelas late haj anda varzhicka asva pe lake jakha pityardas varisode haj kade das duma:

So kadal jakha puterdes dikhen, Kodo varazhipe sa tut te resen,

Tye hatyarimata kodales te kamen.

De bandyuvras palpale kaj e Hermina, kon nashlastar anda peske dadesko kher te krulyil o meripe, ke chi kamlas te zhal romeste kaj o Demetrius. Kana andre reslas ando vesh, aba kothe rakhlas peske kamades le Lysanderes, kon aba zhukarlas te shaj ingrel la ande kodo kher kaj leski lala beshelas. De sar ande veshesko mashkar relinesas e Hermina zurales khinyilas, haj o Lysander – ke zurales daravelas kadala shukarona sheja, kon kade sikadas avri pesko kamipe, ke vi pesko trajo opre shutas anda leste – opre vorbisardasla, te hodinin zhi kaj e detehara pe kolyi char, voj pale na dur latar pe phuv pashjilas haj na pa buteste solduj zhene sigo sutinetar. Kathe rakhlasle o Puck, dikhlas kadale uche shaves sar sovelas, samalas ke leske gada Athenickaj, haj jekh shukar zhulyi sovel nadur pasha leste, haj anda kado kodi gindisardas, ke kadal kodala manusha si anda kaste bishaldasles o Oberon. O Puck kodo gindisardas, ke dujzhene si kathe numa korkori, e shej avla e angluni kas o shavo maj anglal dikhela kana opre ushtyola: kade apol pe Lysandereske jakha pityardas anda luludyake asva. De kade pelas, ke

akorde phirelas e Helena, haj la dikhlas maj anglal o Lysander na la Hermina.

Pharoj te phenas, de kasavo zuralo sas o kamipesko varazhipe, ke sa so hatyarlas haj kamelas ande Hermina sa nachilastar, haj perdal hurajlas pe Helena.

Ke la Hermina te dikhlosas maj anglal kana opre ushtyilas chi avilino khanchi bida, ke kodola aba vi kade kamelas. De kade chorre Lysandereske zurales nasul sas, ke le kamipesko varazhipe pe kodo inshpiralisardas* les, te bristrel peska patyvivaja Hermina haj pala jekh kaver te nashel, la Hermina pale kothe te mukel korkori ando vesh dopash ratyi.

Kado bi baxtajipe kade pelas: e Helena sar aba phendam nashelas pala o Demetrius kon kasavo zhungales kothe muklasla, de chi reslas les, kade korkori kothe reslas kaj o Lysander sovelas.

„Oh!” – phendas ande peste – „O Lysander sovel kathe pe phuv: mulas vaj numa sovel?” Blindes leste unzilas haj kade das duma leste:

– Lashe raja te trajis atunchi ushtyi opre. – Pe soste o Lysander opre puterdas peske jakha, haj ke o kamipesko varazhipe aba pe leste sas, sigasles but shukar vorbi phenlas lake,

*Boldasles:
Vesho-Farkas Zoltán*

Kalász Márton

Ajánlás

*Lesznek vagy nem lesznek, ha majd
kilépnek vagy nem lépnek ki az ajtón
kéz a kézben, újból szerelmesek*

*Elhiszik vagy nem hiszik el a madarak
megértik vagy nem értik a növények
egymásba csípve: álmodnak a fákon*

*Megérik ők, nem érik, kellene
ha csupán félénk jaj, messzi mosolygás
valami, minek szándéka szerint*

*S a szerénység, ha azok épp csak el
ha a kísértés kint úgy folytatódik
hihetetlen épülve rá a csönd*

*Az egyetértés: ó, hadd legyenek
érintsék: lépcsők, szelek, fényes ágak
érintse vándorlásuk a lép-pontokat*

*Fáradjanak, újból tisztük legyen
álmélkodjanak rá: kétes méreteikhez
képest szóródhatnak szét igazán*

Bolf Barbara grafikája

KÖZÖS ÚT

Horváth Gyula

Cigányanyák

*Száraz fákként recsegő csontom közt
fájdalomláng lobog,
mert nemsokára hóviharral kiált rátok
a tél, megbúvó vadnyúl-sorsotok
fázni fog, égre nyíló házatok
gyakori vendége lesz a kegyetlen hideg,
csecsemőtök megfagy, vagy anyasírással
rohanó mentő viszi el.*

Guillaume Apollinaire

Ash Deulesa

*Tele shingrav kadi shuki salchina,
Aba shaj zhanes kodo, hoj e tomna muli si,
Pe kadi phuv butivar chikanak dikhavtut
... – oh, la vramaki sung, oh le salchini... –
Thaj shaj zhanes kodo, hoj azhukaravtut: ...*

(Tele boldasles: Pató Selam)

Osztojkán Béla

Mint a pelikánok

Bari Károlynak

*Mikor már nem ad sem a tenger
sem a föld sem az őserdő mélye
elég eledelt, majd úgy halunk mi meg,
mint a pelikánok a nagy éhínség idején,
úgy halunk mi meg, hogy végső akarásunk
utolsó szomorúságaként saját begyünket
tépjük majd fel, repedtszájú bajtársaink
csillapíthatatlan éhségére, úgy halunk
mi meg, hogy apró darabokban lassanként
etetjük föl önmagunkat, mint a pelikánok,
kikre rádermedt a dzsungel, s csak az marad
miutánunk, amit akkor nagyfájdalmunkban,
mint a pelikánok a tuhadt fülű éjszakába,
nagyon gyönyörűen, halálunkban eldaloltunk.*

Amiért elmenekült a nyár is

Ha minden kötél szakad

Halkan, szinte lábujjhegyen érkezett az este. A kiscapat valamikor a hajnalok hajnalán lépte át az új Szerb-határt. Nincs már ott semmi keresnivalójuk, mindenkünk odaveszett. A hosszú évtizedek óta keresett vagyon, pénz, kincs, ménesek, a birtok mind-mind kárba veszett. Itt, a fukarnyira szabott Magyarországon is itthon vannak, innen Szentandrásról fél napi járásra is volt házuk, nem is egy, de azokat meg 1918-ban vették el még a lólok, a vörös terror ideje alatt.

A lepusztult, elhagyott, a járt utaktól jó messze eső romoknál akkor szoktak megállni, amikor délről jönnek, Magyarba. A régi istállón még van némi tető. A jászolt, meg az udvarról a gémeskút gémjét, mivel fa volt, megette az enyészet, vagy valakik eltűzelték. Az istállónak nincs ablaka, az ajtóját meg már évekkel ezelőtt sem látták. Régen a perzekutorok, most a csendőrök is elkerülik ezt a helyet. Keletről egy kis erdő takarja el, a többi oldalról áthatolhatatlan cserje, meg vad orgonabokrok zurdingolják el az idegenek elől. Aki nem tudja, hogy mi volt itt, az már nem is fogja tudni, hogy jóízű ártézi kúttal áldotta meg az Isten, az idejövöket, akik távozásukkor

gondosan visszatakarják a kút kövekké, meg gallyakkal. Egy-két éjszakára mindig itt pihenik ki a fáradalmaikat Kálólék, mert a szél nem járja át őket, és tüzet is tudnak gyújtani, mert a sarokba rejtett lángokat eltakarták a még álló falak, az esetlegesen arra járók elől.

Mint a cigányok, már elmenekült a nyár is, és estére a Nap is elfáradt. Az ég aljára dobott, piros-poros palástjára rogyva, hamar álomba szenderedett. Az Esthajnal csillag, az elhalványult, soványra fogyott Holdra hunyorogva, félve vette tudomásul, hogy mint mindig, most is korán érkezett, mert a többi csillag még a világ másik oldalát boldogította aranytalérjaival.

Úgy látszik, ma senki sem akart tüzet gyújtani. A napnyugta után hirtelen állt be a sötét, a komor arcok is elvesztették egymás tekintetét.

Így ültek hosszú ideig, a sötétség leplébe burkolózva, amikor gallyak roppantak. Először csak egy, majd utána kettő, és pár pillanat után több is egymás után. Cingilingi, a tizenkét éves Józsi fiú keresztapjának a felesége, Lusa masinájával tüzet gyújtott. A földön ülők arca az imbolygó lángok világosságától, felismerhetővé vált.

A fiú nagynyja, a félszemű Milka, kivette köténye zsebéből a rövid szárú tajtékpipáját, komótosan megtömte dohánnyal, és a tűzből kicsippentett égő gally parázsló végével meggyújtotta azt. Megszívta párszor, s amikor már vastag füstöt puffékel belőle, mélyet lélegezve, megjegyezte: „Ma nem lesz eső, a Holdnak nincs udvara, a kísérrő csillagja meg közel az ölében lóg.” Majd elfordítva arcát a tűztől, fejkendőjének takarásában kiköpte a bagóját, a sötétben. Ujjaival a bőr dohányzacskóba nyúlt, összegyúrta a friss, leveles dohányt és egy óvatlan pillanatban belopta a szájába a bagónak valót, de fejét még mindig, a férfiaktól gondosan eltakarta. Fog nélküli szájának, keményre edződött ínyével, összecsocsálta a dohányt, majd a levét nyelvével komótosan körbegörgette szája völgyében. A keserű, de még szűz dohányíz, szinte hallani lehetett, hogy kortyonként leengedte a torokán. Jól eső, mámorító érzés fogta el, ami egy gyors gondolatot váltott ki belőle. „Holnap dél körül elviszlek magammal, Rubikám!” – mosolygott a majd két méteres sudár, szófukar unokájára, aki akkor érkezett vissza, karjai között egy ölnyi száraz gallyal. „A Rich-

mond gróf, az Almásy grófnál lesz karácsonyig, ha elmennek vadászni, mi vadászruhába öltözve, elhozzuk a kastélyból az ékszereiket. Én már teljesen fejben kidolgoztam, mindent, pontról pontra, ahogy szoktam. Nem lesz semmi baj, majd meglátjátok!” – nézett Kálóra az anyósa, pipájával a kezében, tervét a levegőben lerajzolta – „megteremtem én még öreg létemre is nektek a jó világot. Csak ne búslakodjatok.”

Zsubrik, a bánomi cigány, ezt hallva a lobogó tűz fényénél, fürkészszerűen figyelte Káló lányának az arcát. Milka már régen a bögyében van. Forrt benne a méreg. Már az unokáját is el akarja tüntetni, pusztítani, mint a lányát, Mozolt. „Még nem volt neki elég – háborgott magába Zsubrik – „hogy Káló feleségét, a kisfiú anyját is ő juttatta a halálba.”

Mozol, Nosztrán halt meg a kínzások miatt. Ha Lusa, Józsi-ka keresztanyja nem lett volna akkor éppen ott, még azt sem tudták volna, hogy hol lehelt ki a lelkét. „Jaj drága Józsi-kám, már sohasem foglak látni az életemben, kincses fiam!” – ezek voltak az utolsó szavai Mozolnak.

Ez a vénasszony nem nyugszik a bőrében. Az ura, Bobók, úgy látszik nem a parancsolója. Nem tudja féken tartani. A nagy vére miatt veszítette el, még fiatal korában, a fél szemét is, de úgy látszik, attól még veszettebb lett. Nem tudja hol a határ, meddig lehet elmenni?! A nemzetközileg híres lókeres-

kedő cigányt, Kálót, földönfutóvá tette, kiforgatta a vagyonából. El kellett menekülnie minden birtokáról, úgy a szegyen, mint a kudarc üzte, menekült, mint a sebzett vad. Ami megmaradt azt meg felemészítették asszonyának az ügyvédjei. Ezért lettek bujdosók.

„Na, majd én ellátom a baját!” – gondolta Zsubrik. Fel pattant a tűz mellől, és az istálló szegletébe ment, a subáján egyenes derékkal ülő, fegyvelmezett Káló előtt megállt, de mivel az nem nézett rá, lekurodott oldalvást mellé, Milkának háttal. De azért arra vigyázott, hogy ne egészen fordítson hátat neki, mert még „szagot” fogott volna a vénasszony.

„Te Káló!” – szólalt meg Zsubrik visszafogott hangon. Káló gondolatai valahol messze jártak, Zsubriknak többször is ki kellett mondania a nevét, míg tekintete ráfordult.

„Hallgatlak.” – szólt kimérinten Káló. „Én hozom a szekérből a kötelet, és felakasztom

az anyósodat, ezt a vén boszorkányt. Hallhattad mit akar megint Rubimmal! Nem elég, hogy a feleségedet belekergette a halálba, most az unokáját is el akarja tenni láb alól. Hát mikor lesz már elég ebből a betyár életből? A világ első emberéből az utolsóvá tett. Annyit kerestél, a lovakkal, hogy ha kanállal ettétek volna százan is, még akkor sem tudtátok volna elémészteni, életetek végéig sem. Mindent tudok rólatok, mert Rubi elmondta nekem. A cigányok hercege voltál. De annak ellenére is több kellett Mozolnak, meg ennek a vén boszorkánynak, mert ő mindennek az okozója. Az urak adták egymásnak a kilincset a házadnál. Arany-ezüst eszcájából etetted, itattad őket. Szolgáid voltak, méneseid, majorjaid. A regimenteknek te szállítottad a remundákat, a háttas lovakat, az igavonókat, de az élelmiszer ellátást is tőled rendelték. Úgy kerestél, mint egy güzü. Annyi pénzed, aranyad, kincsed, házad, meg kastélyaid, birtokaid voltak a környező országokban is, hogy az unokáid unokáinak se fájhatna sose a feje a gondoktól. De ennek a vén démonnak köszönhetően az iskolázott fiadnak a jövője is semmivé vált. Akinek ha jól hallottam, Itáliába vezetett volna az útja, a legjobb iskolákba, hiszen a „Habsburgok” főhercege, aki a barátod volt, intézte el, hogy papnövendék legyen Rómában. Most veled együtt bujdosóvá vált, koldusbotra jutott. Minden országban ellenségként te-

kintenek rátok. A meghalt feleségednek, ezt Lusától tudom én is, több mint háromszáz hamis neve volt a nyilvántartásban. Én véget vetek ennek, úgy hiszem, hogy csak szívességet teszek ezzel. Fogom a kötelet, és felkötöm Milkát arra a fára, ami a szekér mellett van.”

Káló meg sem mozdult, arca sem rándult meg. Zsubrik elhallgatott. A tekintetek Kálóra szegeződtek. A csönd igen hosszúvá sikeredett. Nagy nehezen megszólalt végre, az elkeseredett cigány.

„Igazat beszélsz, de mégsem adok igazat! Hogy miért? Mert nem te adtad az életét annak az asszonynak. Annak ott.” – mutatott anyósára Káló, aki egyszemű, és öregségére még meg is csúnyult. „De akármilyen is, te nem ismerheted az álmait, a gyermekkorát, és a vágyait. Te nemrégén keveredtél közénk. Nem is ismeresz engem, és a családom egy tagját sem, de a Rubintos lányomat még annyira sem!” – mosolyodott el a lányára nézve, majd folytatta. – „Egyszóval nem te adtad neki az életet, és nem is veheted el tőle. Én nem adok rá engedélyt.”

„Akkor mi legyen?” – ugrott fel a helyéről, és tárta szét a karjait Zsubrik. „Mert én nem akarok a te sorsodra jutni.”

„Az én sorsom az enyém, és senki másé, ahogy mondd. A te sorsod meg a tiedé! Az Isten szabad akaratot adott az embernek. De hangsúlyozom, hogy az embernek! Én pontosan tudtam fiatal koromban, hogy kit vettem el. Tudtam,

hogy a vérében van a csórelás. Azt hiszed, hogy én nem próbáltam meg mindent, az ég adta világon? Hidd el anynyit szenvedtem évtizedeken át Mozol mellett, mint Krisztus a keresztfán. Azt hiszed, hogy jókedvemből ittam? Megmondom neked, és itt mindenkinek, Isten és ember előtt, amit még életemben senkinek nem

mondtam el, hogy soha életemben nem esett jól se a bor, se a pálinka, se semmilyen ital. De ittam, hogy el tudjam viselni valahogy a sorsomat, amit az Isten rám szabott. De minden erőlködésem hiábavaló volt. Igaza volt az öreg tanítómnak, áldja meg az Isten, a halott porraiban is. Azt mondta: „egy gyerekembert, csak öt éves koráig lehet nevelni, és tanítani, utána csak idomítani tudod!” – Idomítani meg csak a lovakat lehet, nekem elhíheted, ha mondom.”

„Na, már most. Én annak a csúnya, egyszemű öregasszonynak a lányát, már készen

kaptam a sorstól. Azt hittem, amilyen szép volt, olyan okos is lesz. Hát tévedtem. A szépség úgy látszik, nem jár párban az okossággal. Istenem hányszor ígérte, hogy meg fog változni, javulni. Mindhiába tett fogadalmakat Szebenben, Brassóban, Kolozsváron, no meg a szent helyeken, nem is egy helyen. Még Rómában, a Szent Péter Bazilikában is. Miséket mondtam a papokkal, még a püspökökkel is. Fogadalmainak se szerit, se számát nem tudom számon tartani, de még le sem írni. A zombori templomnak ezer arany koronát adományoztam, a templom elé két márványszobrot faragtattam, híres talján mesterrel. Az egyik szobor Rubit, a másik ezt a fiút itt mellettem, Józsit ábrázolja. Eredj és győzd meg róla a saját szemekkel. Kolostoroknak, apácarendeknek, a szegényházaknak felbecsülhetetlen adományokat adtam. A szent búcsúban kondérokban főztem, ezrek számára. Áldást kértem számtalan, híresebbnél híresebb érsekektől, püspököktől, hogy Mozol, a gyermekeim anyja változzon meg. De mindhiába volt az egész. A vér nem változik vízzé. Bárcsak úgy történt volna. Most nem ülnék itt, a prikezhiába, és nem hallgatnám a bolond szavaidat, szándékodat. Hát mit kell még megélnem? – nézett föl Káló a csillagos égre. – „Miért büntet engem a Jóisten?”

A hajnal párás köddel ölelte körbe a romok között alvókat. Az ekhós szekér elé kötött lo-

vak prüszköltek, mintha csak azt jeleznék, hogy ideje már továbbállni. A kis erdő madarai, az ébredő élet a közeledő reggelt köszöntötte. Káló már fölkelte, megmosta az arcát az ártézi kútnál, s az anyósával, Milkával beszélgettek eltávolodva a többiektől.

Milka hallgatta Kálót. Tudta, de inkább csak érezte, hogy utoljára látja ebben a földi életben. „Engedd el ezt a lányt, ne vidd magaddal. Ha úgy döntött Rubi, hogy nem járja az anyja útját tovább, akkor had menjen zajdázni, kéregetni, jósolni. Az az út legalább nem a rácsok mögé vezet, mint az anyjádé, Mozolé. Én nem megyek tovább veletek. A fiamat, ha ő is akarja, elviszem magammal. Megkeresem a herceget, a birtokán. Tavaly azt mondta nekem Bécsben, hogy ha Magyarba jövök, látogassam meg, mert van egy titkos terve velem...?! Ami igaz az igaz, már apám, és nagyapám is gyarapította a vagyonukat. Van egy másik lehetőségem is. Az egyik kupec komámnak az özvegye, az alföldön, a Kőrös melletti faluban, Öcsödtől északnak, a harmadik városban. Ha az sem sikeredik, a szegedi vásáron megtalálász, vagy hagyatsz nekem üzenetet a szokott helyeimen. De ha minden kötél szakad, Sószéken megtalálász Kuslónál. Amikor erre hoz a sorsotok, keressetek meg, ha még élek.

„Kálé! Itt hagyom nektek a kisebbik ekhót, egy lóval. Én egyedül is megcsinálom amit akarok, ismerhetsz jól. Még anyádtól,

Lízától meg az öregektől tanultam a mesterséget. Ne haragudjál rám, ilyennek születtem, és ilyennek is halok már meg.

Nézd, fiam! Isten akarta úgy, hogy a feleséged, Mozol úgy végezze, ahogy megérdemelte. Még a börtönben jött össze Fuszulykával is, azzal az erdélyi banditával. A lányodat, Rubit csak azért vette el, hogy asszonyodnak a közelében maradhasson, a szabadulása után is. A többit meg már te is tudod, ha akarod. Úgy érzem, hogy ezt mindenképpen el kellett mondanom.

Ennek a Zsubriknak meg úgy is jó lesz, ha ő neveli fel a Fuszulyka lányát, Angyélt. Láthatod, jobban kedveli a kislányt, mint az édesapját szerette. Egész nap a nyakán lóg, este meg az ő ölében alszik el rendszeresen. Most is ő csitítgatja az ekhó alatt, mert fölriadt az álmából. Biztos valami rosszat álmodott. Fuszulyka, az a rafinált, hétpróbás gazember, aki a börtönben kiadta magát fiskálisnak, meg visszament Erdélybe a feleségéhez,

meg a gyerekeihez. Látta, hogy a feleségedet, Mozolt elkapták a singálók, megszűnt számára a jó világ. Titokban üzent a feleségének Erdélybe, hogy jöjjön el érte Magyarba, és keresse meg, de tegyen úgy, mitha csak úgy magától jött volna. Még hogy évekig kereste, míg megtalálta nálunk... Híntóval, meg egy vasládányi arannyal. A szégyentelenek. Még, hogy kifizet minket, amiért évekig mi tartottuk el az urát. Na, látod fiam, ez a gyalázat. Hát kik vagyunk mi? Éhenkórász koldusok? Én csak arra kérem a megváltót – nézett föl Milka az égre, és keresztet vetett magára háromszor is, majd fogatlan szájához emelte öklét, és csókkal pecsételte le, mert egyenesen Istenhez küldte óhaját. – Arra kérem a Devlát, hogy ne a párnáján haljon meg az a gazember. Mert az tette tönkre az életeteket, és nem én, ahogy ez a Zsubrik nyűszítette el az este neked.

Csak menjetek egész nyugodtan a fiaddal az utatokra, és bízzál bennem. Én megesküdtem Guranonak, az apádnak, hogy vigyázok rád, ha az életembe kerül, még akkor is. Hát csak menj Isten hírével. Tudom a helyeidet, ahol megtalállak, amikor csak akarlak. Rubit meg engedd el nyugodt szívvel. Én azt is tudom, hogy a te Rubintos virágod, mennyire közel áll a szívedhez. Bízd csak rám. Ha csak egyszer ráemeli a kezét az a hilingár cigány, elküldöm a másvilágra. Még mindig gyors a késem, no meg tudhatod, hogy vannak még ezen kívül más fogásaim is. Például csak

az uraknak dukáló „selyemzsinór”. Na jól van, már annyit beszélek öregségemre, mint egy pap. Addig menjetek, míg nem ébred fel a kis Angyélka. Majd azt mondom neki, ami igaz is, hogy a szegedi vásárra mentetek, megvenni neki a piros bársony ruhát, no meg a születésnapjára megígért pónilovat.

Ha meg pronton akarsz látni, akkor a patikus asszonyságnak küldjél egy szikratáviratot, mert tudhatod, hogy én ott minden hónap utolsó péntekén megtalálható vagyok. Tudod, hogy én viszem neki a legjobb füveket, és virágokat, amiből ott helyben gyógyító kenőcsöket főzök, mert abban is én vagyok a legjobb ezen a világon. Igaz, hogy megvénültem. – simogatta meg Józsi unokája hullámos, fekete haját Milka – De a szívem még mindig fiatal. Az ándung, az akarát meg még a régi!”

„Tudom, hogy ki vagy, és egy kicsit ismerlek is, hidd el! Nem haragszom rád. Nem a te hibád a mi életünk kisiklása. Mozol lépett ki a hámból, és tért le az egyenes útról. Én megérdemlem a sorsomat.” – emelte Káló a jobb kezét a szívére. „Tudod Milka, ami igaz, az igaz. Mardas o Del, e paluni godyi. Elkárhozik az, aki Istennek nem tetsző dolgokat cselekszik.”

Talán életében először, és utoljára megölelte a szokráját, de nem hagyta, hogy eluralkodjon rajta az érzelem, és csak ennyit mondott neki, s bocsátotta útjára, a fia Mámiját: „Menj Isten hírével! Zha dragone Devlesa!

Szolnoki Csanya Zsolt

Halottaim homlokára

*Felélednek bennem a holtak
Koponyáik széttépett varrataiból
újra felsikolt a vér
viharak
villám-kapillárisaiból
a halál fekete vitéze vigyorog
fénylő árnyékán varjak villannak
jégcsap-körmeiken
emlékeimet dermesztik
A végtelen kiapadt medrében
léptek dobognak
vasszürke köd kószál
kopog a korhadó koporsón*

*neontócsává olvad a város
torkomban
ezüst oroslán nyüszít
Önarckép*

*Madárcsonttemetők között járok
árnyékká száradt fényben
fekete zászlókat csahol a sötét
vascsillag-sörényes éjben*

*Szögekre hull a holnap
a hold fekete kövekre kaptat
csatkos mének tapossák véremet
kajafások –
szentírást ragyognak*

A magzat imája

Rándul az ötcentis testem –
 hát megint elvesztem?
 Vissza kell mennem?
 oly sokáig vártam
 az Égben születési láz van
 minden Egész törtté lett
 fölgyorsult az emberi történet
 több az életre vágyó lélek
 mint az életben fogadó méhek
 – de jaj, akik fogannak mégse fogadnak
 „manó, légy elég önmagadnak”
 győzött a sátán-filozófia
 vérébe full a Fehérlófia
 átdöfik a Tündérlány szemérmét
 szilikonos mellekre tűzik ki az érmét
 Isten szemét lures-függöny fedí
 ha nem lát mindent csak jobb neki
 helyette figyel a Big Brother
 olcsón megvesz és drágán ad el
 anyát, apát, családot nem keres
 megváltó lett az óvszeres.
 Tetovált dzsungel a hátakra marva
 ajakba, orrba üveggyöngy, tarka
 lappadnak a hasak, a köldököt fémgolyó zárja
 elcsurog a forrás, ha nincs edény alája
 a képernyőn ész nélkül, szív nélkül agyagnak,
 van aki hirdeti: ez kell a magyarnak
 még itt vagyok...sikoltok: kegyelmezz
 az Éned tartalom, nem csupán csak jelmez
 Isten teremt s belegyilkol az ember
 halált szül az, aki életet szülni nem mer
 Ha megáll a Föld, befagynak az égi tervek
 2003. augusztus 57
 hiába szól Krisztus, hogy szeretlek,
 Nem lesz többé Ország, sem Hatalom, oda a Dicsőség,
 csak gyarmat, csak bitorló, alacsony minőség
 ...váltott a Törvény: aki felnőtt, felelős
 aki gyermekkel, az Istennel is viselős.
 Nyiss utat, te férfi, ne szakíts ki, asszony
 botrány, hogy az ember Istent halasszon!

Chicago ciklusából

II.

Haldokló hajnal fáradt foszlányait
 szaggatja szét a szikár napsugár,
 madarak hangolnak, nyikkan sután

a hallgatás s átlépi korlátait:
 rigók rivallnak rivalizálva,
 galambraj pörög – silabizálja
 torkuk kottájuk bűgő akkordjait.

Lassan lából a locs-pocs a tócsába,
 bot koppan, inog a koszos ruha,
 slattyog, cuppan, toccsan a nyútt csuka
 s motyogva bújik a nyíló kocsmába.

Fakul a hold; rátakar a kék ég,
 homály világol az ajtó résén
 s talpam nyomja a falépcsők csorbája.

VIII.

Szabadon szaladnak szét az utcákon
 a szétszórt hulladék halmok, buckákon
 bukdácsol a szél, omló vakolás,

a csapódó ablak nyomán szilánk hull
 alá s toporzékoló csaholás
 válaszol rá. A piac: pakolás.
 pattogó sült – illata rászilárdult

rég a matt téglákra. A vasajtóban
 vadgalamb zsörtölődés: zsibongva
 zsongnak, szakadt zászlóként kibontva
 tolluk; karcolnak pulton, szakajtóban

korhadtt padlásokról ki-kirontva
 kutatva karcol körmük; társaikat
 nyomva fáradtra tépik szárnyaikat.

Csak az ellenségünk, aki cigány és magyar közé éket verne

Beszélgetés Pósa Zoltán író, költő, újságíró, irodalomtörténésszel

Pósa Zoltán 1948-ban született Debrecenben, családjával 1976 óta él Budapesten. Mítikus ihletésű szürrealista nagyregényeivel, társadalomkritikus kisregényeivel, muzsikás verseivel, cikkeivel, tanulmányaival hatvankét éves korára a magyar irodalom és újságírás meghatározó alakjának számít. A Magyar Írószövetség választmánya, a Fidesz Kulturális Tagozat elnökségi tagja, ott ismerkedtünk meg s váltunk igaz testvéri barátokká, Zoltán közös ügyeinknek is szószólója.

– *Te is messziről érkeztél a fővárosba. Honnan? Mesélj nekem.*

– Debrecenben, a kálvinista Rómában születtem 1948. szeptember 6-án, nem túl jó káderként. Apai nagyszüleim Felvidékről származnak, dédnagybátyám Pósa Lajos, a magyar gyermekirodalom és az első magyar gyermek irodalmi lap, Az én újságom megteremtője radnóti (ma Nemesradnóti) születésű, anyai ágról a család háromszéki és csíki eredetű. Nagyszüleim református lelkészek, illetve református tanítók, szüleim vallásukat a nehéz időkben is tartó tanárok, már mindnyájan odaát vannak Isten birodalmában. Mivel szüleim 1956 békés tüntetésein részt vettek és sokakkal ellentétben nem tagadták meggyőződésüket, nem termelt sok ba-

bér számukra. Amikor kiderült, hogy e tekintetben a nyomdokaikba lépek, én sem tudtam érvényesülni a nyolcvanas évek közepéig, a káderlapomon az állt: klerikális világnézete miatt alkalmatlan újságírói, tanári pályára. Nagyon sok küzdelem, közös, szívbéli jó barátaink, Gyurkovics Tibor, Hernádi Gyula, Jókai Anna, az életművet gondozó Mezey Katalin és férje, Oláh János segítségével, hogy nem kallódtam el. És mindenek előtt múzsám, 1976 óta hűséges feleségem, igazi társam Barna Márta, fiam, Máté és felesége, Julcsi helytállása szükségeltett.

– *Azt hihetnék sokan rólad, vadember vagy, pedig szelíd, kedves. keresztény embernek látszol... Kerested a konfliktusokat?*

– Bevallom, alapjában véve konfliktuskerülő ember va-

Fotó: Máté Péter

gyok. Látszólag izgága véremet megzabolázza a hit, a család, az olvasás, és a szüntelen alkotás. Legszívesebben egész életemben csak olvastam volna, írtam volna istenes verseket, filozofikus regényeket, könyv és filmkritikákat, írói, rendező interjúkat. Ez 1990 után sem adatott meg nekem mindig.

– *Volt egy emlékezetes beszélgetésünk, ahol kölcsönösen kitértük egymás előtt a lelkünket, ebből született Az árulás örökös bűn című, a Magyar Nemzetben megjelent cikked.*

– Nagyon szeretem azt az írást, ahogy a verseidet is, lélektestvérek vagyunk. Az, hogy te magyar cigány költő, én meg székely, palóc, debreceni cívis magyar vagyok, abból a szempontból érdekes, hogy a mikrovilágunkból izgalmas mítoszokat, meséket kaptunk a szüleinktől, a nevelőinktől. A látszólagos különbségek is összekötnek hát, ahogy a közös világörökség, a keresztény-

ség, a hinduizmus. Különös módon vonzódtam mindig is a hindu filozófiához, a mesékhez, a mondákhoz, a Bhagavad Ghítához, a Mahábharátához, a Ramajánához, ma már köztudomású, hogy a cigányság Hindusz tánból vándorolt el, őrzik a közös kincset a csodálatos cigány és magyar mesék. Személyes sorosomban sem véletlen, hogy dédnagybátyám, Pósa Lajos verseit Dankó Pista, Juhász Gyula versét idézve: Dankó, az örök cigány – zenésítette meg, de Magyar Imre, az idősebb és az ifjabb is számos Pósa Lajos verset írt át dallá. Nagypám, az egykori református vámospécsi igazgató tanító 1964-es temetésén, a debreceni köztemetőben két barátja, Magyar Gyula és Magyar Jóska elhúzták a sírnál a Csak egy kislány van a világot, annak emlékére, hogy amikor nagypám bevonult az Arany Bikába, ők szó nélkül játszani kezdték ezt a szép magyar nótát. Én még hallottam a Krúdy regényekben emlegetett Benczi Gyula unokáját játszani a debreceni Hungáriában. Régi barátom, az író, kritikus D. Magyar Imre, ifjabb Magyar Imre fia a feleségem évfolyamtársa volt a Kossuth Lajos Tudományegyetemen. Amikor elfogyott a vékonyzsebű diákok pénze, Imre szólt nagybátyjainak, Gyulának s Jóskának, akik bőkezűen megvendégeltek bennünket, s elhúzták a nótáinkat is, ilyenkor Imrével versenyt énekeltünk nem egyszer. Ez több szempontból is érdekes.

egyrészt, hogy azért voltak fiatal koromnak nagyon is víg pillanatai is. Másrészt: a tisztességes emberek a világ minden táján hangot találnak egymással. Összeköt bennünket a hit és a kölcsönös megbecsülés, legyünk cigányok, magyarok, olaszok, horvátok. Az ellenségünk, aki éket verne közénk, s most, amikor végre mindenki szót érthetne a másikkal, itthon is, Európa színterein is szelet vet és vihart arat. Te az utolsó nomád fiának mondd magad, én meg éreztem magam fiatal koromban sokszor békés, stoppos csavargónak. Konkrétan is összeköt minket, hogy nagyon szeretem szép, gazdag lapotokat, jó barátom volt szegény korán elhunyt salgótarjáni barátunk, Szepesi József költő, de barátság fűz elhunyt barátunk, Modor Ádám révén Csemer Gézához, Raduly Józsefhez. És hát a mi barátságunk, Rostás-Farkas György és Pósa Zoltáné is, életre szóló, testvéri kötés.

– *Az első komoly állami irodalmi díjadat, a József Attila-díjat 2000-ben, a millennium évében kaptad, az utolsót tavaly a szakmától, a Magyar Írószövetségben. A Péterfy Vilmos Életműdíj egyike az alternatív Kossuth-díjaknak. Ha mondanál pár szót az életművedről, ami mára tekintélyessé növekedett, pedig te a megkésztettek között is a legmegkésztettebbek közé tartozol.*

– Abból, amit a családomból és az életutamból elmondtam, következik, hogy nem sok babér termett számomra. Írá-

saimról, versekről, prózákról azt mondták a kiadói cenzorok és a folyóirat-szerkesztők is: keresztény szellemiségük miatt olyannyira elutasítják az államszocializmust és az ateista marxizmust, hogy nem lehet őket megjelentetni. Egyetlen kötetem úgy jöhetett ki 1990 előtt, hogy Hernádi Gyula, Jókai Anna, Gyurkovics Tibor, Rónay László járták ki nekem Gorbacsov első évében, 1985-ban a Magvető Kiadó akkori igazgatójánál. 1990 előtt kritikákat, irodalomtörténeti írásokat publikálhattam csupán. Legjobb kilencven előtti munkahelyem a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadóhoz köt, ott sem szerkeszthettem könyvet, csak „elméleti” szakértőként írhattam könyvismertetések, tanulmányokat gyermek és ifjúsági könyvekről, s mélyinterjúkat készítettem írókkal. Ez hasznomra vált, megtanultam a valódi újságírást, így válhattam 1990-től a Film Színház Muzsika, a Pesti Hírlap, az Új Magyarország, a Napi Magyarország, 2000 óta a Magyar Nemzet irodalom és filmkritikusává, ma is ott dolgozom nyugdíjas főmunkatársként. Megjelent tizenhat önálló kötetem, ezen kívül mintegy hatvan kötet társ-szerzője, s mintegy négyezer cikk szerzője vagyok.

– *A Magyar Napló könyvkiadó és az Írott Szó Alapítvány a hatvanegyedik születésnapodra adta Az ifjúság maradéka című négyteteles, jelenben játszódó kisregényed. A kézirat elnyerted a Magyar Napló*

és az Írott Szó Alapítvány 2007-es, ünnepi könyvheti pályázatának egyik különdíját. Az eddigi nagyregényeiddel (Aranykori tekercek, Menekülés négy sávon, Mediterrán tintabúra) és kisregényeiddel (Ama török, Irodalmi dandy avagy koranyári üdvözet, Különleges szakasz, Pünkösdi királyfi, Akkor mindenki velem törődött Csontos János egyik cikkét idézve végigmondta a Kádár-kor teljes történetét. Az Ifjúság maradványával és a Pósa Zoltán breviáriumával elérte a mába, így, szinte mindent megírtál, amire rendeltél. S van négy versköteted: Magyar vagyok, Alászállás, Olvasó, Törött tükörbe néztél, az utóbbi hármat Mezey Kati kiadója, a Széphalom Könyvműhely, életműved gondozója adta ki.

– Eddigi életem összegzésének záróköve, az Az ifjúság maradvány című regény csak látszólag áll négy hosszú elbeszélésre méretezett részből. Valójában egyetlen feszes, sűrű kisregényről van szó. Az elbeszélés fonalát fejezetenként más-más hős veszi át. Két férfi és két nő mondja végig a mesét, én úgy szoktam mondani: főhősváltó történetet írtam, benne mintegy stafétabotként adják át egymásnak a figurák az elbeszélői szerepet. Hőseim – az egyetlen főszereplő, Kutassy Máté kivételével – ugyanazokkal a démonokkal küszködnek, sikertelenül, a győzelem parányi esélye nélkül. A világ is erodál, de ők is hozzáállottak már. Ez maradt nekik: Az ifjúság maradvány-

ka. Ők visszatérnek oda, ahonnan elindultak, ahogy az ország is visszasüllyedni látszott még tavaly ilyenkor is az 1970-es évek reménytelenségébe. Máté sorsa hordozza magában a biztató jövő ígését. Megváltani magunkat nem könnyű, de nem is lehetetlen. Így válik teljessé és lezárttá Az ifjúság maradvány című regénnyel a Pósa-regényfolyam is. A Kutassy Mátéhoz és a feleségéhez, Barna Mártához hasonló kivételektől tekintve 2007-ben elmondhatjuk: se a világ, se Magyarország nem akar tanulni, sem a történelemből, sem a saját kárán.

– Mondanál néhány szót a legfrissebb kötetedről, a Pósa Zoltán breviáriuma című összeállításról?

– Tavaly látott napvilágot, író- és könyvkiadó barátom, Gáspár Ferenc állította össze és látta el utószóval. A könyv első részében rólam szóló írások, Íróársak, Gyurkovics Tibor, Hernádi Gyula, Jókai Anna, Csontos János, Koppány Zsolt, Sebeők János, Szentesi Zöldi László, Végh Attila, Petróczy Éva, irodalomtörténészek, Kabdebó Lóránt, Kulcsár Szabó Ernő, Hanti Krisztina, Erős Kinga, Fábíán Gyula, Tárján Tamás, Petőcz András, Siposhegyi Péter hízelgően és megtisztelően nagyra értékelő méltatásai illetve kritikákból kivett részletek mutatnak meg engem a kívülálló szemszögéből. Gáspár Ferivel tanulságképpen a kritika-montázsban szerepeltettünk egy jellegzetes, pártállami módszerrel megírt

elmarasztalást is. A második fejezetben verseim szerepelnek, megmutatom költészetem négy fő csoportját, istenes, szerelmes, hazafias és szorongást-félelmet kifejező költemények egyaránt belekerültek az összeállításba. Az ötödik típusból, a groteszk, bohókás költeményekből azért nem tettünk be egyet sem a válogatásba, mert a kötet negyedik fejezetében mások hozzám írt tréfás, groteszk köszöntő versei kitöltik a műfaj kereteit. Feleségem Barna Márta, fiam, Pósa Máté versei mellett Magyar nemzeti kollégáim, Vitézy Zsófia, Kiss Eszter Veronika, Varga Klára, Sashegyi Zsófia és édesanyja Kövesdy Zsuzsanna, Muray Gábor, P. Szabó Ernő, Tölgyesi Gábor és az írószövetség korábbi elnöke, Vasy Géza írtak hozzám nagyon jó verseket. A kötet harmadik, prózai munkáimat megmutató részében breviáriumoknál rendhagyó módon nem korábban megjelent írásokat adtunk közre, hanem új, készülő regényemből vettünk ki korábban publikálatlan, hosszú elbeszélés, kisregény szerű önálló egységeket Meneküléstörödédek, illetve Jekyll – Extázis a huszonegyedik században címmel.

– Akár be is fejezhetnénk, de kanyarodjunk vissza a legutolsó kisregényedről, Az ifjúság maradványról szóló beszélgetéshez, mert túl sötét volt a kicsengetése, pedig azóta pozitív fordulathoz értünk volna, mi, akik ebben az országban élünk, legyünk magyarok, cigányok.

– Nagyon igazad van, s én is visszautalnék az egyik korábbi kérdésedre adott válaszomra. Azt gondolom, 2010 áprilisában és októberében végre nem dacból szavazott nemmel az ország, hanem igent mondott arra a nemzeti, keresztény erőre, amely nem kizárólagossággal, hanem nyitottan fogalmazza meg a nemzethez tartozás lényegét. Mostantól fogva mindenki nyugodtan élhet Magyarországon, aki békes országépítést, szeretetteljes légkört, becsületes, tiszta közéletet akar. Te is azt nyilatkoztad nekem a Magyar Nemzetnek adott interjúbán, hogy aki ellentétet akar szítani cigányok és magyarok között, az hazáruló. Farkas Flórián a közös ország-erősítésben, a tanulásban, az önképzésben, az oktatáspolitikában látja a cigányság és a magyarság közös fölemelkedését. Én is úgy érzem, ha mindenki a tőle telhető legjobbat adja Magyarországnak, akkor önmagának is jót cselekszik. Nincsen ebben semmi új. Mit is mond a cigánytörvény: aki a kis család és a nagy család ellen vét, megbocsáthatatlan bűnt követ el. Ugyanezt mondja az ószövetségi tízparancsolat is, amit az Újszövetségben Jézus, Isten fia így fogalmaz meg: az első öt parancsolat azt üzeni: szeresd a te Uradat és Istenedet. A második öt törvény öszszegzése pedig így szól: szeresd felebarátodat, mint tenmagadat. Ezt kell cselekednünk, s akkor méltóvá válunk a Menyeyi Atyához.

KÖZÖS ÚT

Pató Selam

Könyvismertető

Cazdag empirikus ismeretanyaggal, szívközeli aspektusból megírt könyvvel ajándékozta meg a közvetlen közelmúltban olvasóközönségét Székely János püspök úr. 125 oldalas, a Szent István Társulat kiadásában megjelent Cigány népismeret című könyve jól átgondolt, tartalmas, hiteles mű, a roma kultúrát bemutató szakirodalom palettáján.

A cigányok jelképei, nyelve, és eredete taglalása után a vándorlással, új hazába érkezéssel, és letelepedéssel foglalkozik, valamint a befogadó népekkel kialakuló harmóniával illetve ellentétekkel. Szép kitérőket téve a cigányok szokásaira, ősi mesterségeire, jeles történelmi és kulturális személyiségeikre, s szól a roma holokauszt és rendszerváltás okozta súlyos krízisekről is, egészen napjainkig áttekintve e sokszorosán megáldott-megátkozott népsorsának alakulását. Egyházi méltóságához híven külön fejezetet szentel Boldog Ceferinonak, az igényes felépítésű kötet záró akkordjában pedig klasszikus magyar és cigány írók-költők, valamint festőművészek műveiből való alkotások, szemelvények, költemények válogatásával ébreszt kedvet a kultúra ta-

nulmányozásában való még elmélyültebb kalandozásra.

A fekete-fehér és színes fotókkal, esetenként ritka értékű kuriózumoknak számító felvételekkel csak fokozódik a kötet komplex, helytálló értéke, és rendkívüli hangulatfestő erővel segíti olvasóközönségét megérintetté válni a feldolgozott téma által. A kötet mondatról-mondatra szerzője hatalmas tudásáról és tökéletes tájékozottságáról tanúskodik –, s mind amellet az egész könyvet áthatja az a szeretetteljes és felelősségérzettel társuló hozzáállás, mely a mű születését motiválta.

Szívből ajánlom elolvasásra, tanulmányozásra cigány s nem-cigány olvasóknak egyaránt –, mindnyájunk nevében köszönettel a Püspök Úrnak nemes munkájáért, kívánva életre az Úr további áldását, munkásságára szép eredményeket!

Kézdi Kovács Géza fotónaplójából

Nők Indiában